Anul XXVIII Martie 1938 Nr. 3

REVISTA TEOLOGICĂ

ORGAN PENTRU ŞTIINŢA ŞI VIAŢA BISERICEASCĂ

Redactor: Prof. GRIGORIE T. MARCU

FRĂŢIA ORTODOXĂ ROMÂNĂ

In istoria spiritualităţii româneşti, ziua de Duminecă 5 Martie 1933 va rămânea pentru deapururi un punct cardinal de supremă frumuseţă etică, o piatră de hotar care va arăta generaţiilor viitoare că românismul postbelic a început acolo o viaţă nouă, orientată în sens curat creştinesc şi specific românesc. Intelectualii ardeleni, în frunte cu profesorii universitari dela Cluj, mânaţi de gânduri şi simţiri cereşti, s'au încolonat cu neprefăcut entuziasm în obştea misionară Frăţia Ortodoxă Română, legându-se înaintea lui Dumnezeu să lupte cu toată hotărârea pentru reîncreştinarea neamului nostru.

Acţiunea aceasta — fără precedent în analele românismului — a colectat adeziuni nenumărate şi aprobări unanime, pentrucă venea la timpul potrivit. Pătura de sus a societăţii româneşti din aceste laturi ale măritei noastre ţări, sătulă de idolii cărora le-a slujit până atunci, a luat calea întoarcerii acasă, prin reprezentanţii săi cei mai buni şi mai iluştri.

Gestul „inteliginţei" ardelene n'a fost acela al unui înfrânt, ci dimpotrivă. Cei înfrânţi nu sunt capabili de însufleţirea pe care o vedeam ţâşnind vijelios din miile de inimi cari au populat impunătoarea adunare de constituire a FOR-ului. Insufleţirea e rezultanta biruinţei — şi de prea multe ori înaintemergătoarea acesteia. Intelectualitatea constituită în FOR a repurtat la 5 Martie 1933 o îndoită biruinţă: asupra formelor de cultură spirituală importate de aiurea — cari ameninţau s'o îndepărteze pentru totdeauna dela linia dreaptă a specificului nostru etnic cristalizat în ortodoxie şi ideea naţională — şi asupra ei înşişi. Ea s'a

plecat cu umilinţă înaintea Mântuitorului şi contactul acesta cu isvorul Vieţii a întremat-o şi a înălţat-o. Ea şi-a adus aminte de legea care a guvernat destinul neamului nostru sub soare, i-a recunoscut tăria şi s'a oferit voluntar s'o slujească devotat. In clipa aceea s'a restabilit legătura sufletească dintre pătura cultă — vizibil orientată spre idealuri cari zăceau înafară de noi — şi grosul norodului rămas credincios tradiţiilor autohtone. Acelaş sânge pur românesc a început să circule în toate straturile societăţii noastre, să le unifice şi să le oţelească pentru înfruntarea primejdiilor ce ne pândesc din umbră existenţa noastră ca neam.

Sunt cinci ani de-atunci...

Nu intenţionăm să sărbătorim evenimentul. Aşa ceva s'ar putea face cel mai curând peste alţi cinci ani. Vrem însă să subliniem — discret şi demn — frumuseţea pasului făcut de ceice sprijinesc pe umerii lor bravi edificiul impunător al acestei frăţii, să-i verificăm utilitatea şi să-i apreciem strădaniile.

In al doilea rând, nu vrem să facem scăpat acest prea nimerit prilej pe care ni-l oferă sublinierea strădaniilor FOR-ului dealungul alor cinci ani de existenţă ai săi, pentru a oferi cititorilor „Revistei Teologice", în câteva articole succinte şi bine întocmite, un mănunchiu de gânduri privitoare la problema mereu actuală a apostolatului laic în Biserica noastră dreptmăritoare. Despre necesitatea acestui apostolat, despre utilitatea participării efective a mirenilor noştri la viaţa bisericească, noi suntem deplin convinşi. Pentrucă ştim, dintr'un trecut nu prea îndepărtat, cu cât bine s'a ales Biserica noastră — mai ales aici în Ardeal — de pe urma colaborării strânse a laicilor cu autoritatea bisericească. Avem tot dreptul să scontăm şi pentru viitor roadele participării mirenilor la viaţa noastră bisericească. Aceasta, cu atât mai mult cu cât FOR-ul promite să ne dee — în locul intelectualului indiferent în cele religioase sau cu conştiinţa angajată de cine ştie ce pseudo-credinţă — un tip de mirean nou, crescut şi călit sufleteşte dacă nu *de* Biserică — precum erau, în marea lor majoritate, cei dinainte de răsboiu — apoi barem la umbra Bisericii.

Frăţia Ortodoxă Română a purces la drum în numele unui crez clar formulat: mântuirea neamului nu-i posibilă

decât în Ortodoxie. Orice alte concepţii de viaţă nu pot decât să sporească haosul în care se sbate sufletul românesc, pentrucă ele nu sunt croite pe măsura acestui suflet. Ortodoxia şi românismul nu se exclud, ci se complectează ca două părţi ale aceluiaşi întreg. In cuvântarea grea de duh şi de o putere solemnă pe care a rostit-o la leagănul FOR-ului, I. P. Sf. Mitropolit Nicolae al Ardealului a proclamat acest adevăr cu argumente optime. Entuziasmul cu care l-a primit obştea ascultătorilor, a fost mare. Inaltul Ierarh a stabilit catehismul regenerării noastre spirituale cu o claritate şi o vigoare care — cum nimerit observa un confrate — nu-şi mai găseşte păreche decât în discursul cu care Simion Bărnuţiu inaugura la 1848 o eră de renaştere naţională.

Consecvent cu acest principiu, FOR-ul şi-a scris — apăsat şi sincer — pe flamura desfăşurată acum cinci ani, vrerile sale: el urmăreşte înainte de orice încreştinarea insului, a familiei şi a societăţii. Pentrucă numai în chipul acesta este posibilă sporirea slavei Ortodoxiei şi propăşirea neamului.

Nu ne facem deloc iluzii. Nu spunem că FOR-ul a isbutit să-şi realizeze integral ţelurile sale, cari astăzi când se vede un început de viaţă nouă şi autentic românească sunt mai actuale ca oricând şi intervenţia curajoasă a acestei frăţii mai necesară, dar recunoaştem cu vie bucurie că FOR-ul îşi are partea sa de contribuţie în stârnirea acestui reviriment. De aceea ne este atât de drag, de aceea îl socotim atât de util, de aceea îl împovărăm cu atâtea nădejdi şi-l urmărim cu atâta simpatie în acţiunile sale.

Biserica noastră a salutat cu bucuria care se ştie închegarea acestei frăţii. Din mai multe motive. Biserica — precum observă un gânditor apusean — nu iubeşte módele intelectuale, pentrucă sunt excesive ca toate celelalte. Lucru care-i perfect explicabil mai ales pentru Biserica noastră profund tradiţionalistă şi totuşi iubitoare de cultură dacă această cultură se inspiră din zestrea spirituală a neamului. Pentrucă numai o cultură care nu cochetează cu influenţe dinafară şi nu se peteceşte cu noutăţi atrăgătoare numai pentrucă sunt noutăţi şi pentrucă ni le dau alţii, poate contribui realmente la păstrarea şi înobilarea fizionomiei spirituale a neamului pe care vrea să-l servească prin creaţiile ei.

Ortodoxia respectă naţiunea şi ţine seamă de specificul naţional al popoarelor. Ea înţelege să primească contribuţia pe care fiecare popor o aduce la marea zestre a creştinătăţii. In cazul nostru, contribuţia pe care e îndatorată s'o aducă Biserica ortodoxă română la zestrea spirituală a creştinătăţii ecumenice trebue să poarte pecetea geniului românesc, pentrucă acest geniu există, a creat o cultură şi o spiritualitate specific românească şi continuă încă să creeze. In consecinţă, Biserica noastră dorea să vadă pe cei mai buni fii ai ei — intelectualii — exploatând acest geniu şi inspirându-se constant din el, nu de aiurea.

Când s'a întâmplat altfel, Biserica noastră a încercat cele mai adânci accente de sinceră durere maternă. Constituirea FOR-ului fusese primul semnal al reîntoarcerii acasă pentru intelectualii noştri, iar activitatea lui — dela 'nțemeiere şi până azi — o dovadă lămurită că elita societăţii româneşti se alimentează spiritualiceşte din fântânile noastre tradiţionale, că această elită şi-a potrivit bătăile inimii cu simţirea negreşelnică a marelui suflet românesc.

Pe de altă parte, Biserica noastră a întâmpinat cu simpatie constituirea FOR-ului pentrucă vede în el un aliat credincios şi devotat, gata oricând să militeze pentru idealurile ei, să păstreze tradiţiile şi datinile ei şi să combată orice acţiuni dăunătoare acestei Biserici.

Cum a ştiut să se achite FOR-ul de această solemnă făgăduinţă înscrisă în statutele sale, se poate vedea din bogatele dări de seamă asupra activităţii acestei frăţii, publicate de comitetul central. Zelul său de până acum constitue cea mai bună garanţie că FOR-ul — călăuzit de personalităţile proeminente cari stau la cârma lui — va şti să fie şi'n viitor la înălţimea chemării sale.

Cea mai bună şcoală de ortodoxie şi românism pentru intelectualii înregimentaţi în el — astăzi ortodocşi practicanţi, mădulare vii ale trupului lui Hristos — pentru Biserica noastră FOR-ul este o adevărată mândrie, iar pentru neam un câştig. Cărările bătătorite de el le vrem deapururi clare şi drepte ca un drum de rază — unind entuziasmul oamenilor cu darul Domnului şi pământul românesc cu cerul Patriei.

REDACŢIA

CHRISTOLOGIA DELA FILIPENI 2, 5—11 ŞI KENOSA PROTESTANTĂ MODERNĂ[1]

De PETRU AL. REZUŞ
Doctor în Teologie

II. KENOSA PROTESTANTĂ-MODERNA

Din interpretarea greşită a textului dela Filipeni 2, 5—11 se născu, începând cu anul 40 al veacului al XIX-lea, extravaganta teorie a kenosei moderne.[2]

In fondul ei kenosa modernă[3] datorează origina ei dificultăţilor de-a concepe două naturi complecte şi unite într'o singură şi aceeaşi persoană; pentrucă sau una din naturi este absorbită de cealaltă, sau ele sunt amestecate aşa încât produc o natură nouă; sau una din ele este micşorată, încât numai complectată de a doua poate forma un întreg.

Drept precursori în această doctrină putem număra pe Apolinarie şi pe tatăl eresurilor Arie. Şi unul şi altul admiteau în Isus Hristos trei părţi componente: corp, suflet iraţional, (ψυχή ἄλογος) şi Logosul, înlocuitorul sufletului raţional al celorlalţi oameni. Natura umană în Hristos, după ambii, era deci incomplectă: Logosul însuşi nu putea deveni parte integrantă a unei naturi finite fără a suferi El însuşi oarecare transformare. Cu toată perfecta divinitate a Logosului, susţinută de Apolinarie, în imposibilitate de-a suferi o transformare din punct de vedere fizic, conces de Arie, Hristos apare din doctrina lor ca un amestec de Dumnezeu şi om şi nicidecum ca însaşi perfecţiunea în concret.

---

[1] Vezi nr. precedent p. 53 urm.

[2] O. Bensov, Lehre von der Kenose, Leipzig, 1903, pg. 42; cf. G. L. Bauer, op. cit. pg. 11.

[3] Relatări scurte asupra kenosei din 'punct de vedere catolic aflăm la: Herm. Schell, Katholische Dogmatik, III Bd., Paderborn, 1892, pg. 128; A. Seitz, Das Evangelium vom Gottessohn, Freiburg, 1908, pg. 150; Jos. Scheeben, Handbuch der katholischen Dogmatik, III Bd., Freiburg im Br., 1882, pg. 266.

Acelaş drum cu ei îl petrec şi monofiziţii.[1]

Ideile de reformă ale lui Luther, odihnitoare pe temelie monofizită,[2] contribuiră mult la înrădăcinarea kenosei în sânul protestantismului, condiţionând şi desvoltarea ei într'o teorie specială.[3] Luther emise părerea că despuierea n'a fost operată de voinţa Logosului, care întrupându-Se nu s'a putut despuia pe Sine însuşi; modalitatea ei o explica însă prin o falsă comunicare a proprietăţilor.

In sensul acestei comunicări, atributele naturii divine erau deţinute real de natura umană, iar cele ale naturii umane, real de natura divină. Natura umană devine nu numai atotprezentă (ubiquitatea), ci şi atotputernică, atotştiutoare, etc.[4]

Totuşi spre a salvgarda doctrina maestrului, teologii din Tübingen (Hafenreffer, Lukas Osiander, Theodor Thum) încercară o explicaţie prin ascunderea atributelor divine (κρύψις τῆς χρήσεως) de către natura umană, despuiată de bună voie de ele; teologii din Giessen (Balthasar Mentzner, Justus Feuerborn) susţineau că atributele naturii divine se pot comunica naturii umane, însă aceasta nu face nici o întrebuinţare de ele (κένωσις τῆς χρήσεως).[5]

[1] Şt. Saghin, op. cit. pg. 56, 60, 72, 76; Th. Specht, op. cit. I Bd., pg. 367 sq.; J. Tixeront, op. cit. vol. I, éd. VIII. 1909. pg. 128, 147, 176, 201 sq., 391 sq., 410 sq.; I. Schwane, Dogmengeschichte, II Aufl., II Bd.. Freiburg im Br., 1895. pg. 277 sq.; R. Seeberg, Lehrbuch der Dogmengeschichte, III Aufl., II Bd., Leipzig, 1923, pg. 168 sq.; Dr. H. Klee, Dogmengeschichte, II Bd., Malaz, 1838 pg. 12 sq. 16 sq.. 27, 54, 66 sq., 122, 148, 151 sq., 163, 173, 344.

[2] Th. Specht, op. cit. I Bd., pg. 393: „Erst recht ist die lutherische Christologie von grund aus monophysitisch angebaut. Sie ruht auf dem Grundgedanken, „λόγος non extra carnem et caro non extra λόγον", cf. I. A. Dorner, Entwicklungsgeschichte der Lehre von der Person Christi, II Aufl., II Bd., Berlin, 1853, pg. 718—750.

[3] G. L. Bauer, op. cit. pg. 1 (Einleitung).

[4] Th. Specht, op. cit. I Bd., pg. 398; M. Waldhäuser, op. cit. pg. 2 sq.; G. L. Bauer, op. cit. pg. 130 sq.; A. Michel, art. Union hypostatique, in Dictionnaire de théologie catholique, t. VII$_1$, Paris, 1922, col. 360 sqq.; A. Gandel, art. Kénose, în Dictionnaire de théologie catholique, t. VIII, Paris, 1924, col. 2339 sq.

[5] Andrutsos, op. cit. pg. 234, nota 1; Şt. Saghin, op. cit. pg. 151; F. Prat, op. cit. vol. I, pg. 384; D. Bensov, op. cit. pg. 25 sq.; M. Waldhäuser, op. cit. pg. 4; G. L. Bauer. op. cit. pg 136 sq, 141 sq.; Th. Zahn, op. cit. pg. 106, n. 1,

Pe această veche bază luterană se naşte un nou sistem, cu acelaş nume, dar cu totul nou în sine.[1]

Protagonişti umili ai ideilor în nuanţă kenosistă, susţinând o unică conştiinţă în Isus Hristos şi „eine wirkliche Entäusserung des Logos“ sunt profesorii de teologie din Dorpat, Erast Sartorius şi Joh. Ludwig König, predicator în Mainz, adept al filosofiei hegeliene.[2]

Apologeţii moderni ai kenosei preferă terenul speculativ-filosofic.[3] Aceştia sau contestă cu desăvârşire uniunea ipostatică a lui Hristos, sau dacă o menţin extind deşertarea şi la Dumnezeirea însaşi.

Teoriile acestora alterează misterul economiei dumnezeeşti, ducând sau la divizarea nestoriană a Dumnezeu-Omului în două persoane, sau la un monofizitism original, după care în Isus Hristos pe pământ dispare dumnezeirea, iar în ceriu omenitatea, întrucât acolo Hristos este unit cu un trup lipsit de suflet raţional, cum învăţa Apolinarie.[4]

Aşa o anumită filosofie identifică persoana cu conştiinţa, pierderea conştiinţei echivalează cu abolirea persoanei.

Intr'o persoană neputând exista două conştiinţe, conclusiv: în unica persoană a lui Hristos nu există două conştiinţe, una divină şi alta umană, ci numai una.

G. Thomassius, teoreticianul acestui sistem şi adepţii săi: Liebner, Kahnis, Benser, Nitsch, Martensen, Ebrard,[5]

---

[1] G. L. Bauer, op. cit. pg. 1. (Einleitung).

[2] F. Loofs, art. cit. pg. 246—268; G. L. Bauer (op. cit. pg. 4 sq.) află idei kenosiste acum la Schwenckfeld, Menno Symons, († 1561) şi Ludwig von Zinzendorf. cf. M. Waldhäuser, op. cit. pg. 11 sq., 14.

[3] Ideile filosofilor contemporani: Kant, Schleiermacher, Schelling, sunt fidel reprezentate la ei, sau continuate în sensul teoriei lor. Una dintre părerile lui Schelling de preferinţă însuşită este: „Das Subject der Erniedrigung kann allerdings nur ein göttliches sein, weil der Mensch als das schon Erniedrigte es nicht sein kann, aber nicht das Göttliche an sich, also nur das aussergöttlich gesetzte Göttliche“. Cât despre o influenţă a lui A. Schopenhauer, Bauer se declară contra, op. cit. pg. 170, 172 sq.

[4] H. Andrutsos, op. cit. pg. 234, nota 1; cf. M. Waldhäuser, op. cit. pg. 29; cf. I. A. Dorner, op. cit. II Bd., pg. 1263 sq., 1271 sq.; Contrari sunt luteranii stricţi: Philippi, apoi Kaftan, cf. M. Waldhäuser, op. cit. pg. 35; cf. G. L. Bauer, op. cit. pg. 145.

[5] M. Waldhäuser, op. cit. pg. 21 sq.; G. L. Bauer, op. cit. pg. 22 sq.

voiau ca conştiinţa Logosului să devină a conştiinţă umană, capabilă de evoluţie şi progres. In sensul acestei păreri însă nu aflăm nici o urmă patristică, ea fiind refuzată net.[1]

Alţii susţin că întruparea constă în însuşirea predicatului „om" în locul predicatului „Dumnezeu", ultimul predicat fiind inexistent după întrupare. (I. Chr. K. v. Hofmann).[2]

E pauza momentană şi paradoxală din viaţa Logosului, când Tatăl pentru Fiu nu mai e Tată, iar Spiritul sfânt nu purcede decât dela Tatăl singur (W. F. Gess).[3]

Alţii în fine însuşindu-şi doctrinele în eres ariane şi apolinariste, dau Logosului în componenţa umană rolul spiritului sau principiului intelectual. (K. F. Gaupp).[4]

Oricum întruparea e egală în concluzie kenosis-modernistă[5] cu pierderea sau diminuarea formei divine.[6]

Din punct de vedere religios-filosofic, teoria extravagantă a kenosei protestante moderne apare ca o speculaţiune de curioasă inadvertenţă, în amestec cu întipăriri creştine, care formează puntea de trecere dela ideile creştine la monismul timpului mai nou.

---

[1] F. Loofs, aut. cit. pg. 250, 252.

[2] G. L. Bauer, op. cit. pg. 53 sq.; F. Prat, op. cit. vol. I, pg. 385.

[3] W. F. Gess, Die Lehre von der Person Christi, Basel, 1856, pg. 389.

[4] G. L. Bauer, op. cit. pg. 15—19; F. Prat, op. cit. vol. I, pg. 385.

[5] N'ar fi nici posibil şi nici util de-a enumăra toate formele moderne ale kenosei, în cadrele acestui articol. Bruce in scrierea sa „The Humiliation o. Christ", le clasifică sub trei tipuri generale, pe care le denumeşte: 1) absolute dualistic. 2) absolute metamorphic. 3) absolute-semimetamorphic. 4) real but relative. Kenosa este relativă sau absolută, după cum Logosul depune parţial sau total atributele divine; ea este dualistă sau metamorfică, după cum Logosul rămâne distinct de sufletul uman al lui Hristos, sau se identifică cu el (cf. F. Prat, op. cit. vol. I, pg. 385, n. 1).

D. Bensov clasifică învăţătura kenosistă în trei clase: I. Thomasius, Kaftan, care susţin, că Logosul a renunţat la proprietăţile divine relative şi nu la cele imanente. II. Gess, König, care susţin, că Logosul a renunţat la toate proprietăţile. III. În fine cei clasificaţi în această clasă, învaţă o deplină păstrare a tuturor proprietăţilor de către natura umană: *a)* ca posesiune fără întrebuinţare (Sartorius, Gaupp, Hahn, Delitzsch); *b)* prin unirea mărginirii naturii umane cu natura divină (Delitzsch, Zezschwitz, Böhl, Oettingen); *c)* în fine o parte din ei, prin o transformare a proprietăţilor ambelor naturi, ca teorie proprie (Martensen, König, Ebrard, Frank, Bensov). cf. O. Bensov, op. cit. pg. 123 sq.

[6] Obiecţiunea imutabilităţii e respinsă: Omul ignoră cuprinsul imutabilităţii divine; Dumnezeu e omnipotent de-a face totul ce nu-i incompatibil cu caracterul Său moral, cf. F. Prat, op. cit. vol. I, pag. 385.

Din punct de vedere dogmatic, ea este o inversare a christologiei lutherane şi anume: omul Isus îndumnezeit dela Lutherani, devine la protagoniştii acestei teorii un Dumnezeu inomenit.[1]

Toate teoriile pe care le debitează sărăcia omenească asupra misterului dogmei incarnaţiunii sunt mărginite, dar cea mai mărginită dintre toate, fiindcă încearcă pătrunderea chiar în interiorul acestei dogme, este învăţătura kenosei moderne.[2]

În concluzie, teologia protestantă modernă a făcut din Isus Hristos, Fiul lui Dumnezeu, cel întrupat, un om simplu, înzestrat cu puteri divine, prin care s'a manifestat deplina revelaţie divină. Simbolul chalcedonian e o grozăvie, întruparea lui Dumnezeu imposibilă.[3]

Teologia protestantă modernă e identică cu căderea a tot ce-i esenţial în christologie. Cade preexistenţa reală a lui Isus Hristos, cade posibilitatea unei uniuni între natura divină şi cea umană, cade divinitatea Sa şi mântuirea prin moartea Sa pe cruce.[4]

Se preconizează aşadar o christologie fără un Hristos; o religie a mântuirii, fără un mântuitor; o înviere, fără un înviat.

(Sfârşit).

[1] G. L. Bauer, op. cit. pg. 175.

[2] F. Loofs, art. cit. pg. 266; H. Schulz, Die Lehre von der Gottheit Christi. Gotha, 1881, pg. 288 sq. P. Svetlov, Invăţătura creştină în expunere apologetică, trad. de S. Bejan şi C. Tomescu, vol. II, Chişinău, 1936, pg. 604.

[3] H. Schulz, op. cit. pg. 124 sq.

[4] G. Esser, Die Christologie in der protestantischen Theologie und im Modernismus, Freiburg im Br. 1908, pg. 249 (Iesus-Christus Vorträge). cf. M. Waldhäuser, op. cit. pg. 232, 241 sq.; G. L. Bauer, op. cit. pg. 153, 176.

NECESITATEA ACTUALĂ A APOSTOLATULUI LAIC

De Preot SPIRIDON CÂNDEA
Profesor la Academia teologică „Andreiană"

În zilele noastre a început să se vorbească tot mai mult despre necesitatea apostolatului laic în Biserica ortodoxă română. In fața unor greutăți speciale, în fața unor obstacole noui ridicate în drumul misionarismului ortodox, Biserica învățătoare este obligată să se gândească, să inventeze și să aplice metode potrivite și mijloace speciale prin cari să poată fi înlăturate obstacolele și înfrânte toate greutățile cari împiedecă progresul moral și mântuirea sufletească a credincioșilor. Apostolatul laic este socotit tot mai mult — între alte mijloace — ca un metod nou, ca un mijloc potrivit și necesar pentru misionarismul creștin din timpul de față. Dovadă despre acest lucru este însași înființarea societăților „Oastea Domnului", „Frăția Ortodoxă Română", Societatea „Patriarhul Miron" etc.

Biserica conducătoare și în special unii din ierarhii noștri sunt pe deplin convinși de necesitatea existenții apostolatului laic și tocmai din această convingere au inițiat înființarea organizațiilor sus amintite. Nu tot astfel de convinși și de înțelegători ai acestei probleme sunt laicii noștri. Există astăzi foarte mulți mireni și în special foarte mulți intelectuali cari socotesc că ei n'au nici un fel de datorie de-a se interesa de soarta creștinismului, de viața de progres sau de regres a Bisericii lui Isus Hristos, sau măcar de viața parohiei în ale cărei sfere geografice trăesc. Este foarte mare numărul acelor mireni cari socotesc că toate aceste lucruri privesc în chip exclusiv numai pe clerici și ca atare ei se desinteresează complet de toate problemele religioase, de tot ceeace frământă și interesează viața creștină și bisericească de astăzi. Ori, dupăcum vom vedea din cele ce urmează, lucrurile nu trebue să fie așa.

Cuvântul apostolat vine dela grecescul ἀποστέλλω şi însemnează, în traducerea literară, a trimite.[1] In creştinism însă, prin cuvântul apostolat se înţelege slujba pe care Mântuitorul Isus Hristos a încredinţat-o celor doisprezece ucenici ai Săi şi urmaşilor lor, se înţelege serviciul, adecă dreptul şi datoria de a propovedui evanghelia, de a liturghisi, de a conduce biserica şi în general, de-a aplica toate mijloacele necesare pentru mântuirea sufletelor. Este uşor de înţeles deci că în acest sens numai clericii, numai persoanele hirotonite, numai urmaşii apostolilor au dreptul de a săvârşi slujba apostolatului. După această interpretare a cuvântului „apostolat", laicii n'au nici o putere şi nici un drept în acest domeniu de activitate şi cu toate acestea se vorbeşte şi chiar există şi un apostolat al laicilor. „Căci pe lângă apostolatul special al clerului mai există încă şi un alt apostolat în sens mai larg, un apostolat care derivă, întovărăşeşte şi sprijineşte la tot pasul pe cel dintâi. Acesta este apostolatul laic, este ajutorul dat de mireni pe teren spiritual şi material apostolatului special, ajutor care se face totdeauna cu aprobarea, sub supravegherea şi îndrumarea păstorului oficios al Bisericii şi are de scop mântuirea sufletească a deaproapelui".[2] Deci prin cuvintele „apostolat laic" înţelegem sprijinul pe care mirenii îl dau clericilor în slujba câştigării sufletelor pentru împărăţia lui Dumnezeu. O definiţie mai nouă a acestui misionarism spune că el nu este altceva decât „colaborarea laicilor la apostolatul ierarhiei bisericeşti". (La cooperazione del laicato all' apostolato gerarchico).[3]

Dar şi apostolatul laic are două sensuri după cari poate fi înţeles şi anume: apostolat laic în sens larg al cuvântului şi apostolat laic în sens restrâns. Apostolatul laic în sens larg cuprinde orice viaţă trăită şi orice activitate săvârşită din dragoste pentru Dumnezeu şi pentru deaproapele nostru, viaţă şi activitate cari influinţează su-

---

[1] Vezi Dr. Vasile Gh. Ispir: Curs de îndrumări misionare, Bucureşti, 1930, pag. 18.

[2] Max Kallev: Unser Laienapostolat. Leutesdorf am Rhein, 1927, pg. 21.

[3] Josef Will: Handbuch der katholischen Aktion. Freiburg, i. Br. 1934, pag. 3. Deasemenea scrisoarea episcopului Romei Pius XI, din 24 Ianuarie 1927, către cardinalul Gasparri.

fletul semenului şi-l îndrumă spre fericirea cerească. „In acest sens apostolat laic este orice ajutor, orice exemplu de trăire virtuoasă şi orice activitate făcută prin mijloace naturale şi supranaturale de către un laic, ajutor, trăire şi activitate prin cari sufletul deaproapelui este înrâurit şi determinat să înainteze pe drumul mântuirii şi prin aceasta să intre în împărăţia lui Dumnezeu".[1] Deci chiar şi atunci când ajutorul şi activitatea unui laic se face în chip întâmplător, adecă într'o formă cu totul ocazională, lucrarea poartă totuşi — după această largă interpretare — numirea de apostolat laic. „Se înţelege dela sine că atunci şi mai mult merită numele de apostoli acei laici cari nu numai întâmplător, ci în chip conştient şi sistematic exercită o asemenea activitate. Sunt apostoli laici deci toţi acei mireni cari se străduesc ca pe ceice se găsesc în neştiinţă să-i aducă la cunoaşterea adevărului religios, pe ceice se găsesc în pericol sufletesc să-i aducă în siguranţa trăirii religioase, pe ceice merg pe drumul înstrăinării de Dumnezeu, pe drumul păcatului şi al patimilor, să-i îndrume pe cărarea trăirii în cucernicie şi virtute creştinească".[2]

In sens mai restrâns însă se numesc astăzi apostoli laici anumite persoane cari sunt pregătite şi însărcinate de către ierarhia bisericească într'un chip special pentruca să dea ajutor preoţilor şi să activeze pe terenul păstoririi sufletelor şi al conducerii lor în împărăţia lui Dumnezeu. Persoanele acestea au datoria de a se strădui şi a descoperi toate lipsurile, toate părţile negative ale sufletului omenesc din parohia respectivă, a comunica apoi preotului constatările făcute şi a lucra intensiv, prin toate mijloacele cari le stau la dispoziţie, pentru înlăturarea răului. In acest înţeles apostolatul laic este astăzi o adevărată organizaţie făcută în cadrele Bisericii pentru desfăşurarea unei activităţi sistematice în ogorul păstoririi sufletelor.

Apostolatul laic, atât în sens larg cât şi în sensul restrâns al cuvântului, nu este o descoperire modernă, o invenţie a oamenilor de astăzi, ci el este tot aşa de vechiu ca şi Biserica lui Isus Hristos. Atât Mântuitorul cât şi sfinţii Apo-

[1] Pruner—Seitz: Pastoraltheologie, Padeborn 1928, vol. II, pag. 42,

[2] Pruner—Seitz: Op. cit. vol. II, pag. 43.

stoli şi sfinţii Părinţi au arătat adeseori în cuvântările ţinute în faţa mulţimilor şi în scrierile lor necesitatea apostolatului laic şi uneori au făcut chiar ei uz de acest misionarism întru răspândirea evangheliei şi zidirea sufletească a creştinilor. Elementul nou în această problemă este, în zilele noastre, numai forma de organizare şi presiunea care impune necesitatea existenţii apostolatului laic.

Sunt astăzi mai multe motive cari reclamă existenţa acestui apostolat. In rândul întâi vom aminti însă motivul cel mai principal şi anume: *decadenţa vieţii religioase din zilele noastre.*

Este adevărat că în ultimul deceniu atât filosofia cât şi ştiinţa şi-au îndreptat paşii mai mult spre zările sufletului decât spre cele ale materiei. Cercetările ştiinţifice din ultimul timp sunt de aşa natură încât rezultatele lor verifică tot mai mult existenţa lumii spirituale, iar materialismul, această concepţie filosofică a veacului trecut, a încetat astăzi de a mai fi o concepţie despre lume şi viaţă. Orientarea omului spre valori şi idealuri de ordin spiritual s'a făcut — în unele state ale Europei — chiar şi în domeniul vieţii politice. In special, tineretul pare că a sesizat într'o măsură mai mare greşala veacului trecut şi ar vrea să evite continuarea vieţii pe drumul rătăcirilor. Din aceste motive se spune adeseori că lumea a intrat în făgaşul unei vieţi nouă şi că nu peste mult creştinismul va străluci în toată splendoarea lui asupra lumii, iar studiul Teologiei va fi pus în centrul tuturor preocupărilor superioare ale omului.

Cu toate acestea *viaţa religioasă-morală, atât a orăşenilor cât şi a sătenilor, se găseşte încă în plină şi continuă decadenţă.* Numărul celorce se înstrăinează continuu de Biserica lui Isus Hristos creşte mereu în fiecare zi. Aceasta pentru motivul că îndreptarea de care se vorbeşte s'a făcut încă numai în chip teoretic. Dar lumea în general, adecă toate păturile sociale, n'au reuşit încă să se emancipeze, în viaţa de toate zilele, în viaţa practică, de sub influinţa concepţiilor materialiste ale veacului trecut. Lupta înverşunată pentru o existenţă cât mai confortabilă, pofta de a aduna prin orice mijloace bogăţii materiale, goana nebună a oamenilor de azi după tot felul de plăceri şi distracţii josnice, desfrâul care se practică adeseori în văzul

mulţimilor, divorţurile tot mai numeroase, crimele tot mai grozave, furtul, înşelătoria, corupţia în viaţa publică şi privată şi scăderea continuă a numărului celor ce primesc sfintele taine, sunt tot atâtea dovezi despre decadenţa vieţii religioase contimporane.

La acest rău se adaugă apoi *pericolul sectar* care provoacă zilnic nenumărate căderi din dreapta credinţă şi tot atâtea despărţiri de adevărata Biserică a lui Isus Hristos. Niciodată valul ofensivei sectare n'a fost mai ameninţător ca în zilele noastre şi niciodată numărul celor căzuţi din dreapta credinţă n'a fost mai bogat decât acum. Şi astfel — alături de necredinţa şi indiferentismul religios contimporan — credinţa deşartă, rătăcirea şi abaterea mulţimilor, atât dela adevărurile descoperite de Dumnezeu, cât şi dela disciplina Bisericii, adecă sectele de tot felul, sunt iarăş dovezi grăitoare despre decadenţa vieţii religioase contimporane.

Alături de existenţa acestui rău, s'a organizat în zilele noastre *un front duşman creştinismului şi Bisericii lui Isus Hristos.* Ateismul, masoneria, socialismul şi comunismul şi-au dat mâna pentruca unindu-şi puterile să poată lupta cu mai mult spor contra creştinismului. Utilizând toate mijloacele posibile, s'au înfiripat organizări oculte cari lucrează sistematic — uneori deschis, alteori în ascuns — pentru slăbirea credinţei în Isus Hristos. In unele ţări ale Europei rezultatul acestei lucrări s'a vădit în chip tragic şi vărsările de sânge sunt mai abundente astăzi decât în timpul persecuţiunilor neroniene. Ura dintre diferitele clase sociale şi setea unora de-a distruge tot ceeace a realizat creştinismul în domeniul culturii şi al artei, a atins grade necunoscute până astăzi în istoria omenirii. In multe părţi ale globului pământesc, numărul celor ce vor înscăunarea domniei lui Antihrist este mai mare decât al închinătorilor lui Hristos. Şi toate aceste lucruri există din cauza ofensivei şi a propagandei pe care o fac pretutindenea reprezentanţii împărăţiei întunerecului. Deci alături de aurora unui răsărit nou stăpâneşte încă întunerecul nopţii spirituale, care stărue să nu se lase biruit de lumina lui Isus Hristos.

La toate acestea se adaugă apoi faptul că în multe localităţi preotul singur nu mai poate face faţă tuturor ne-

cesităţilor, pentru a pune stavilă răspândirii răului. In oraşe, parohiile sunt adeseori prea mari iar satisfacerea tuturor nevoilor pe cari le reclamă sufletele credincioase şi necredincioase este, de cele mai multe ori, o lucrare care întrece cu mult puterile de muncă ale unui singur om. Nestabilitatea locuitorilor din parohii, schimbarea continuă a locuinţelor, a parohiei şi chiar a oraşului, face ca preotul să aibă totdeauna în enoria lui un număr foarte mare de oameni pe cari nu-i cunoaşte în nici un fel. *Necunoaşterea aceasta constitue iarăş o piedică mare în drumul păstoririi sufletelor.*

Dar sub diferite influenţe rele s'au creat în zilele noastre situaţiuni şi stări sufleteşti cari fac imposibilă pătrunderea preotului în casele şi în inima unor anumiţi oameni tocmai pentru motivul că este preot. Ori în faţa acestor realităţi se impune cu o necesitate absolută ca Biserica să caute să aplice toate mijloacele prin cari se poate ajunge la înlăturarea, sau cel puţin la limitarea răului. Şi după cum am spus încă dela început, apostolatul laic, atât în sens larg cât şi în sensul restrâns al cuvântului, este un mijloc prin care Biserica poate pune adeseori stăvilare răspândirii răului. Deci în faţa acestei situaţiuni, existenţa apostolatului laic în zilele noastre, este un lucru indispensabil pentru Biserica lui Isus Hristos. Dealtfel, nici nu se poate concepe existenţa unei vieţi creştine fără existenţa apostolatului laic.

Nu, căci nu ne putem închipui că ar putea exista un creştin adevărat, un om cu frica lui Dumnezeu, cu dragoste faţă de aproapele său, un om convins pe deplin de adevărul propovăduit de Biserica lui Isus Hristos, care să stea totuş pasiv şi să privească cu indiferenţă la atacul pe care îl dau duşmanii Mântuitorului contra Bisericii, să asiste fără nici o durere sufletească la scufundarea semenilor săi în noroiul fărădelegilor, la rătăcirile acestora pe cărările necredinţei sau pe drumul credinţelor deşarte şi la slăbirea continuă a puterii creştinismului. Nu, acest lucru nu poate fi, pentrucă iubirea lui Dumnezeu şi a deaproapelui nostru obligă pe fiecare creştin să se intereseze şi să activeze, nu numai pentru câştigarea propriei sale mântuiri, ci şi pentru fericirea deplină a neamului său şi chiar şi a streinilor. Idealul creştinului adevărat este realizarea împărăţiei lui Dumnezeu încă aici pe pământ, este creşterea continuă — atât în

număr cât şi în virtute şi putere — a Bisericii lui Isus Hristos. Deci fiecare creştin este dator să lupte din toate puterile sale contra tuturor duşmanilor creştinismului, e dator să se străduiască să aducă la lumină şi la credinţa cea adevărată pe toţi cei cari se găsesc pe drumurile rătăcirii, e dator să muncească pentru înălţarea vieţii morale a tuturor semenilor săi şi în general e dator să contribue mereu la întărirea credinţei în Isus Hristos. Creştinism adevărat înseamnează activitate neîntreruptă, înseamnează luptă continuă contra răului, iar creştin înseamnează luptător neînfricat pentru răspândirea adevărului descoperit omului de însuşi Fiul lui Dnmnezeu. „Deci creştinul trebue să fie ceva mai mult decât un material pasiv în mâinile preotului; el trebue să fie colaborator, care cu mâini proprii ajută c erului la ridicarea clădirii creştine, el trebue să fie preot şi apostol în sensul larg al cuvântului".[1] Episcopul de Kettelér a spus că vor veni timpuri când fiecare familie creştină va trebui să exercite aproape toate funcţiunile preoţiei, iar M. Faulhaber susţine că aceste timpuri au sosit deja. Deaceea pretinde că precum în timpul crizelor naţionale fiecare cetăţean trebue să fie un soldat, tot astfel acum în timpul crizelor religioase fiecare trebue să fie un apostol.[2] Indeplinirea acestei datorii de creştin este deja o activitate care poate primi oricând numirea de apostolat laic în sensul larg al cuvântului.

Dar nu numai exercitarea acestui apostolat de ordin general este o necesitate adânc simţită astăzi în Biserica creştină, ci tot atât de necesară este existenţa apostolatului laic în sensul restrâns al cuvântului, adică existenţa unor laici pregătiţi anume şi însărcinaţi în chip special cu datoria de a da ajutor preotului în munca câştigării sufletelor pentru împărăţia lui Dumnezeu. In special în parohiile mari din oraşe şi chiar în satele acelea în cari casele credincioşilor sunt resfirate pe o întindere de mai mulţi kilometri patraţi, apostolatul laic a devenit o necesitate de care preotul de azi nu se mai poate dispensa fără să nu sufere parohia. Lucrul acesta l-a observat şi papa Pius al X-lea, încă din timpul său. De aceea el a şi pus odată, mai

[1] Michael Faulhaber, Prister und Volk und unsere Zeit. Kirchheim, Mainz, 1911, pag. 7.

[2] Ibidem.

multor cardinali, următoarea întrebare: Ce credeţi că este mai necesar de făcut astăzi pentru mântuirea sufletelor? Şi unii cardinali au răspuns: Trebue să înfiinţăm cât mai multe şcoli catolice, iar alţii au fost de părere că trebuesc înmulţite bisericile şi în sfârşit unii au zis că lucrul cel dintâi ce trebue făcut e să se trezească conştiinţa clerului pentru o activitate mai intensă. Papa însă a răspuns atunci: Nu, nu, nimic din ceeea ce aţi spus, ci lucrul cel mai necesar în zilele noastre este să ne străduim să facem ca în fiecare parohie să avem câţiva laici instruiţi cari prin viaţa lor virtuoasă şi prin munca pe care o desfăşoară zi de zi vestesc pe Dumnezeu şi adevărurile Lui întocmai ca nişte apostoli adevăraţi a lui Isus Hristos. Cu aceşti oameni clerul de azi trebue să colaboreze la tot pasul.[1] Aceşti apostoli, aceste temple însufleţite de puterea Duhului Sfânt sunt astăzi în parohii mai necesare decât templele de piatră.[2]

Sunt necesari pentrucă ei pot să străbată, tocmai fiindcă sunt laici, şi pot să ducă solia de fericire şi de mântuire a sfintei evanghelii şi acolo unde preotul nu poate pătrunde în nici un chip. Adeseori apostolii laici pot să facă lucruri şi pot realiza progrese în domeniul vieţii religioase din parohie, pe cari preotul nu le-ar fi putut înfăptui nici odată. Apostolii laici pot să străbată totdeauna cu mult mai multă uşurinţă decât preotul în lumea celor ce s'au înstrăinat de Biserică şi de religie. Ei pot, dacă lucrează cu tact şi cu dragoste, să deschidă inimi cari altfel rămâneau totdeauna închise preotului şi Mântuitorului. Ei alcătuesc totdeauna o zală de legătură între preot şi ceice s'au înstrăinat de Biserică, ei alcătuesc puntea care uneşte din nou cele două lumi despărţite de prăpastia păcatului, puntea prin care oile pierdute se reîntorc iarăşi în staulul din care au plecat. Apostolii laici sunt pregătitorii drumurilor şi înaintemergătorii preotului în slujba păstoririi sufletelor. Ei sunt oamenii de încredere, sunt reprezentanţii parohului, reprezentanţi cari cercetează în fiecare lună pe fiecare individ şi familie din parohie. „Căci menirea lor este de a străbate toate străzile parohiei, de a pătrunde pretutindeni, în

[1] Revista: Ami du clergé, 20 Ianuarie, 1921.

[2] Max Kallev, Unser Laienapostolat, Leutesdorf am Rhelm, 1927, pag. 20.

toate casele, la toate familiile, în toate sufletele întocmai ca gingaşele ramificaţiuni ale nervilor în corpul omenesc".[1]

Vremile de astăzi, cu desfăşurarea complexă şi rapidă a atâtor evenimente, angajază adeseori pe preot în atâtea lucrări şi în aşa măsură încât cu cea mai mare bunăvoinţă, el nu mai poate să ajungă să ia contact personal şi direct cu fiecare credincios din parohia sa. Ori prin apostolii laici preotul poate avea şi poate păstra totdeauna măcar un contact indirect cu credincioşii săi.

Iată deci că sunt atâtea motive cari fac ca apostolatul laic să fie o necesitate indispensabilă în lupta pe care Biserica o poartă pentru realizarea împărăţiei lui Dumnezeu. Desigur pentru aceste motive s'a şi stabilit în pastoraţia creştină modernă principiul că, în orice împrejurare, laicul poate aduce un anumit ajutor în munca pe care o desfăşoară preotul în parohie[3] şi că e bine ca acest ajutor preotul să-l utilizeze cât mai nimerit posibil.

[1] Leopold Engelhart, Neue Wege der Seelsorge, Insbruck-Wien, pag. 17.
[2] Pruner-Seitz, op. cit, vol. II, pag. 41.

PROBLEMA SINUCIDERII[1]

De Preot AUREL RADU

Proporţiile la cari a ajuns în vremea noastră fenomenul sinuciderilor se datoreşte exclusiv acelei crize moral-religioase prin care trecem. Suferinţa fizică — boli incurabile — ca şi suferinţa morală, nu sunt în măsură să explice mulţimea sinuciderilor din timpul nostru. Căci suferinţă şi boli incurabile au existat în toate timpurile, ele fiind inseparabil legate de viaţa omenească, fără însă ca în toate timpurile omul să se fi văzut nevoit a le rezolva prin sinucidere, aşa cum fac o mulţime de oameni din vremea noastră. Suferinţa omenească a existat întotdeauna, numai deslegarea ei prin sinucidere este specifică vremii noastre.

Altădată, în faţa problemei suferinţii, omul lua o atitudine creştină, pentrucă concepţia de viaţă creştină era dominantă în viaţa oamenilor şi în lumina ei se căuta soluţia oricărei probleme de viaţă. Oamenii suferinzi, dar cu o robustă credinţă religioasă, îşi poartă cu resemnare crucea, fără să se gândească o clipă să recurgă la soluţia „modernă" a sinuciderii.

Prin urmare, suferinţa fizică sau morală nu implică întru nimic sinuciderea, ci numai desnădejdea şi lipsa de credinţă a celui căzut în suferinţă, căci „nu durerea ucide, ci disperarea şi nu forţa este aceea care conservă viaţa, ci credinţa". Şi celece am spus despre suferinţă, sunt valabile şi în ceeace priveşte mizeria materială şi jena financiară. Omul ia în viaţă atitudinea pe care i-o dictează concepţia lui de viaţă.

Şi pentru a exemplifica cele afirmate mai sus, nu este nevoie să evocăm figuri biblice, ca a lui Iov sau a săracului Lazăr, ci este destul să aruncăm o privire mai atentă în viaţa semenilor noştri şi vom găsi suficiente exemple de vieţi cari să confirme teza noastră.

---

[1] Vezi nr. precedent p. 65 urm.

Voiu mai aduce în sprijinul punctului de vedere creştin un argument de ordin istoric, admis chiar de adversarii tezei creştine şi unul de ordin confesional, luat din câmpul realităţii prezente a Ardealului policonfesional. Primul argument de natură istorică este următorul: în epocile istoriei omeneşti în cari credinţa creştină a fost activă şi dominantă şi deci viaţa individuală, cât şi colectivă, se desfăşura integral sub bolta înstelată a credinţii religioase, sinuciderile au fost aproape inexistente. O mărturiseşte aceasta însuşi dl Biberi, pe baza unui studiu istoric asupra sinuciderii, datorit lui Brierre de Boismont. „Numărul relativ restrâns de sinucideri din evul mediu, când totuşi obsesia morţii era aşa de puternică, se datoreşte după Brierre de Boismont înrâuririi convingerilor religioase şi interdicţiilor conciliilor".[1] Şi această afirmaţie o putem face mai ales când este vorba de trecutul nostru românesc, aşa de accentuat creştin.

La aceeaş concluzie ajungem dacă vom cerceta proporţia sinucigaşilor din mediul urban şi rural. E în afară de orice discuţie că din totalul sinuciderilor, 90% îl dau oraşele. De ce? Pentrucă e îndeobşte cunoscut că la oraşe sentimentul religios este cu mult mai scăzut decât la sate. Prin urmare ireligiositatea este cauza principală a marelui număr de sinucideri dela oraş.[2] Noi constatăm aici pur şi simplu faptele şi acestea ne confirmă teza enunţată.

Dar acest adevăr îl descoperim chiar şi în mediul rural, dacă vom urmări procentul de sinucigaşi după criterii confesionale. In acest punct îndeosebi, simt lipsa unei statistici raportată pe confesiuni. Proporţia cea mai mare a sinucigaşilor din satele ardeleneşti o dau Saşii luterani şi Ungurii calvini şi unitarieni. In rândul populaţiei săseşti strangularea este un fenomen curent, ceeace face ca mentalitatea sătească să califice sinuciderea ca o specialitate săsească.

După răsboi, e adevărat că şi printre populaţia românească întâlnim cazuri sporadice de sinucideri. Numărul lor este însă infim şi se explică mai mult prin contagiune dela ceilalţi conlocuitori. Explicaţia disproporţiei dintre sinuciderile din rândurile populaţiei săseşti şi maghiare şi a celei

---

[1] Ibidem p. 199.

[2] Pr. V. N. Popescu: Orientări creştine, p. 39—52.

româneşti se poate da numai pe baze confesionale, astfel: biblicismul şi individualismul religios al protestanţilor a promovat mult raţionalismul.

Lipsa unui cult religios bogat la aceştia a avut drept consecinţă o anemiere a credinţei lor religioase. Faptul că populaţia săsească şi maghiară este în majoritatea ei lipsită de forţa unei credinţe puternice, nu mai constitue o noutate pentru cine a trăit în mijlocul lor. Această împrejurare explică multele sinucideri din rândurile lor. Pe când populaţia românească fiind mai plină de pietate, tocmai datorită bogăţiei cultului ortodox, are sufletul mai bine înarmat în lupta vieţii. Cultul ortodox face mereu prezentă şi activă în sufletul credinciosului noţiunea de păcat şi aceasta îl izolează mai mult de tentaţiile sinuciderii. Iată o serie de fapte cari confirmă până la evidenţă adevărul că sinuciderile sunt pricinuite de slăbirea credinţei religioase.

In discuţiunile ce se nasc în legătură cu problema sinuciderii, se asociază de obicei şi întrebarea dacă sinucigaşul este un erou sau nu. Pentru concepţia creştină o asemenea întrebare nici nu se pune, întrucât ea condamnă în mod categoric orice fel de sinucidere. Dar fiindcă atâta lume se pasionează de această întrebare, vom insista şi noi puţin asupra ei. Desigur că toate sinuciderile anterioare creştinismului, după concepţiile de viaţă cari le-au susţinut, au putut fi considerate ca acte de eroism, cum afirmă şi filosofia stoică. Deci, după alte criterii de viaţă decât cele creştine, Socrates, Decebal, Cleopatra, Lucreţia etc. prin sfârşitul lor au putut fi consideraţi ca nişte eroi, dar în nici un caz din punct de vedere creştin ei nu pot fi declaraţi astfel. In lumina acestor consideraţiuni trebue să privim şi cazurile de sinucidere din V. Testament adică după concepţia de viaţă mozaică. Astfel strangularea lui Ahitofel, pentrucă Avesalon nu i-a ascultat sfatul (II Sam. 17, 23); Avimeleh, care a poruncit slugii sale să-l înjunghie cu sabia, numai ca să scape de ruşinea de a fi omorât de o femeie (Jud. 9, 54); Zambri, care şi-a dat foc casei în care se găsea şi a ars numai să nu cadă în mâna duşmanilor (I Impăraţi 18, 18); şi'n sfârşit sinuciderea lui Saul care, de teamă ca să nu fie ucis şi batjocorit de „cei netăiaţi împrejur," a preferat să se arunce în sabie (I Sam. 31, 4—5).

Sunt extrem de interesante, din acest punct de vedere, observaţiile ce le face cu privire la sinucidere fer. Augustin în a sa De Civitate Dei:

„Nici patriarhii, nici profeţii, nici apostolii, n'au atentat la viaţa lor; şi însuşi Domnul nostru Isus Hristos, care i-a îndemnat să fugă, din oraş în oraş, pentru a se feri de prigonire, putea foarte bine să-i sfătuiască să se sinucidă, pentru a nu cădea în mânile prigonitorilor lor. Iar dacă El nici n'a poruncit, nici n'a sfătuit pe ai săi să iasă astfel din această viaţă, ei, cărora El le-a făgăduit locaşuri veşnice pe cealaltă lume, e evident că, orice exemple ar aduce păgânii, nu e iertat să-şi ridice viaţa"...[1] Arată apoi fer. Augustin, cum biblicul Iov este cu mult superior lui Catone, din punct de vedere creştin. M. G. Cato Bătrânul sau Censorul a fost un bărbat roman celebru pentru austeritatea moravurilor sale, din care cauză el s'a şi bucurat de o mare autoritate în lumea romană.

Fiind mare republican şi deci adversar lui Caesar, dupăce a fost învins, împreună cu partizanii săi la Thopsus, se sinucide. Din cauza aceasta fer. Augustin pune înaintea lui Catone pe Regulus. Iată aici, cum argumentează fer. Augustin: „In adevăr, Catone nu biruise nici odată pe Caesar; şi învins de el, a dispreţuit de a i se supune şi a preferat să se sinucidă. Regulus, dimpotrivă, biruise deja pe Cartaginezi şi fiind căpetenia armatelor romane, el repurtase, spre gloria împărăţiei romane, o biruinţă, nu asupra concetăţenilor lui, ci asupra vrăşmaşilor lor. Cu toate acestea, dupăce a biruit pe Cartaginezi, el a preferat să trăiască sub stăpânirea lor, rămânând prizonierul lor, decât să scape făcându-şi singur moartea".

„Cu cât mai mult creştinii, cari slujesc adevăratului Dumnezeu şi cari suspină după patria cerească, trebue deci să se ferească de această crimă" spune fer. Augustin.

(Va urma)

[1] Citatele sunt după Curs de Teologie Morală de arhim. I. Scriban p. 475—47.

IMPORTANȚA MIRENILOR ÎN BISERICĂ ȘI PARTICIPAREA LOR LA EXERCITAREA PUTERII BISERICEȘTI

De Preot Dr. LIVIU STAN
Profesor la Academia teologică „Andreiană"

Elementele constitutive ale bisericii sunt: clericii și laicii. Totalitatea acestora formează însăși biserica. Biserica nu o constitue nici clerul singur, precum nu o poate constitui nici poporul credincios singur, ci ambele aceste două stări sunt componentele organismului bisericesc. Biserica nu este conceptibilă fără vreunul din aceste două elemente — și dacă este adevărat că unde este episcopul acolo este și biserica, tot pe atât de adevărat este și aceea, că episcopul fără credincioși nu este biserica. Episcopul, și în genere episcopatul și clerul întreg, n'are nici un sens fără credincioși; independent de aceștia, el nu-și justifică existența, care numai pentru a exista, nu este necesară.

Apostolii înșiși, după ce au fost chemați la credință și la slujba apostoliei, au fost la început primii credincioși ai capului și întemeietorului bisericii. Ei au primit duhul și apostolia abia mai târziu, după ce se apropia plecarea Mântuitorului din mijlocul lor, și dupăce înșiși fuseseră trimiși în misiune de probă și câștigaseră ucenici. Dacă acestora li s'a dat darul apostoliei, apoi nu li s'a dat pentru ei, ca să formeze ei înșiși biserica, ci ca pe aceasta s'o zidească pe temelia pusă de Mântuitorul, cucerind lumea, dobândind credincioși. Ei și urmașii lor, episcopii și clerul întreg, n'au un scop în sine, ci acest scop li-l dă mântuirea pe care o servesc, ei sunt instrumente necesare în economia mântuirii care nu s'a realizat obiectiv prin Hristos numai pentru ei, ci pentru întreaga omenire. Biserica o formează, pe lângă ierarhie, toți aceia, ce botezați într'o credință, luptă prin ei înșiși, prin colaborare cu harul și cu mijlocitorii mântuirii, cari sunt membri clerului, pentru dobândirea mântuirii.

Precum fără de credincioşi nu au rost să existe clericii şi să se constitue în biserică, tot aşa şi fără de clerici nu pot exista credincioşii constituiţi în biserică. Biserica nu o formează independent vreunul din aceste două elemente, ci ambele împreună. Existenţa lor este condiţionată reciproc, fiind amândouă elemente esenţiale, constitutive ale bisericii. Din această stare, din această calitate de element constitutiv esenţial al bisericii, rezultă importanţa mare a elementului mirean în biserică, care se defineşte tocmai prin această expresie: element constitutiv.

Fiind mirenii un element constitutiv al bisericii, este evident că rolul lor nu poate fi atât de lipsit de importanţă, încât să fie reduşi la un simplu subiect pasiv al administraţiei bisericeşti; din contră, într'o biserică normal organizată, mirenii ca şi ierarhia sunt un factor viu, un element activ care participă intens la viaţa bisericească, având pe lângă îndatoriri încă şi drepturile lui în biserică.

Cea mai generală consideraţie care presupune în chip necesar oarecari drepturi ale mirenilor în biserică — în raport cu exercitarea puterii bisericeşti — este aceea că şi mirenii, ca elemente constitutive ale bisericii, au o responsabilitate generală pentru biserică, pentru soarta ei (I Cor. III, 9. 16. 17). Această responsabilitate implică un anumit număr de drepturi şi reclamă o consideraţie deosebită a stării mireneşti, iar nicidecum tratarea lor ca turmă.

Ei nu sunt în sens propriu ceeace se obişnueşte a li se spune: o turmă. A înţelege literal asemănarea scripturistică, care se serveşte de termenii: turmă şi păstor şi a o traduce şi aplica exact la raporturile dintre cler şi popor, este fără îndoială o mare greşală. Nici chiar în raportul unic şi dumnezeesc, dintre capul bisericii, care este Hristos, şi dintre biserica Sa, care suntem noi, nu găseşte aplicare literală această comparaţie. Cine ar mai putea vorbi într'un asemenea caz de libertatea creştinului? Cine ar mai putea vorbi de colaborare liberă cu harul? Şi cine ar mai putea vorbi de vre-un merit sau de vre-o contribuţie individuală liberă a omului pentru dobândirea mântuirii? Mântuirea s'ar opera fatal — din punctul nostru de vedere — cu sau fără voia noastră, am fi predestinaţi la mântuire, sau reprobaţi dela început. Ceeace se spune în Sfânta Scriptură în mod figurat printr'o

asemănare, uzându-se de o atât de expresivă figură de stil, nu trebue înţeles în sens literal pentru a nu trebui trase consecinţele inevitabile ale unei astfel de înţelegeri, căci şi în Sfânta Scriptură ca şi'n general în felul omenesc de a vorbi inteligent, figurile de stil se întrebuinţează nu pentru a defini în chip cu totul real şi propriu o situaţie, un raport sau un lucru, ci pentru a-l face prin exagerări, sublinieri, sau comparaţii sugestive, mai uşor accesibil înţelegerii omeneşti.

Numai o falsă înţelegere ne-ar putea face să acceptăm literal şi să aplicăm întocmai comparaţia aceasta cu turmă şi păstor, la raportul dintre credincioşi şi ierarhie. Nu altfel trebue luată şi nu mai multă putere trebue să i-se dea şi apostrofei: „Ce te faci păstor oaie fiind?", sau acelei comparaţii care zice că într'adevăr, pe cât de mare osebire este între oile cele necuvântătoare şi păstorul lor, tot pe atât de mare osebire este şi între credincioşi şi clerul care-i păstoreşte. O deosebire atât de exagerată, dacă s'ar admite, ar fi să se ştirbească demnitatea omului de creatură a lui Dumnezeu, de fiu al lui Dumnezeu şi demnitatea de creştin, a omului, demnitatea de fiu ales, de vas ales al Duhului. „Voi nu sunteţi în trup ci în Duh, că Duhul lui Dumnezeu locuieşte întru voi", „Hristos este întru voi", „Duhul celui ce a sculat pe Isus din morţi locueşte întru voi. Pentrucă n'aţi luat iarăşi duhul robiei spre temere ci aţi luat Duhul punerii de fii" (Rom. 8, 9—15). „Insuşi Duhul acesta mărturiseşte dimpreună cu Duhul nostru, că suntem fii ai lui Dumnezeu" (Rom. 8, 16), zice sf. Apostol Pavel.

Demnitatea de om şi starea privilegiată de creştin crează credincioşilor o situaţie pe deasupra oricărei asemănări reale cu o turmă. Ei sunt: „Cartea lui Hristos scrisă nu cu cerneală ci cu Duhul lui Dumnezeu celui viu, nu în table de peatră, ci în tablele inimii celei trupeşti (II Cor. 2, 3). In raport cu necredincioşii ei sunt „harismatici", fiind născuţi a doua oară prin cuvântul cel viu al lui Dumnezeu, care rămâne în veac într'ânşii (I Petru 1, 23), ei se consideră cu adevărat „viţă aleasă, neam sfânt", „preoţie împărătească", „preoţie sfântă" (I Petru 2, 5 şi 9). Preoţia creştinilor mireni se întemeiază pe botez, prin care taină ei devin membri ai trupului mistic al lui Hristos şi ca atari

li se împărtăşeşte un dar, o sfinţire, care-l face pe om capabil de a fi părtaş mântuirii şi tuturor darurilor Duhului Sfânt prin cari viază şi se întăreşte biserica. Botezul îi dă creştinului noui puteri; iar mirungerea i le întăreşte, făcându-l capabil pe creştin de o înaltă desvoltare a darurilor primite prin botez; prin ea are loc o împărtăşire de Duh Sfânt care-l ajută pe creştin la perfecţionarea vieţii spirituale în care a intrat prin botez. Fără de aceasta n'ar putea progresa în viaţa spirituală cel botezat. Preoţia mirenilor întemeiată pe aceste două Taine nu este un simplu cuvânt, ci o realitate care-i face apţi pentru acte ale vieţii spirituale, pentru orice colaborare la mântuirea lor, — pentru colaborare la orice acţiune a preoţiei speciale. Credincioşii creştini nu mai sunt străini şi nemernici, ci concetăţeni cu sfinţii. Nu mai sunt turmă rătăcitoare departe de Dumnezeu, ci sunt dintre cei „apropiaţi ai Lui“ — aşezaţi în biserica sfântă a Sa, întemeiată pe piatra cea din capul unghiului care este Isus Hristos (Efes. II 19—22).

Creştinii sunt într'un contact viu cu Hristos, întocmai aşa precum sunt mlădiţele viţei cu însăşi viţa. — „Eu sunt viţa şi voi mlădiţele“ zice Domnul „şi precum mlădiţele nu pot aduce rod, dacă nu vor fi în viţă, aşa nici creştinii, dacă nu vor fi în Domnul“. „Rămâneţi întru mine şi eu întru voi“ este un imperativ şi o condiţie pentru creştin spre a putea lucra ceva pentru a putea via (Ioan XV, 1—5). Ca mlădiţe ale viţei [1] creştinii sunt membre ale trupului lui Hristos, care este biserica [2] şi sunt ca atare în contact permanent şi viu cu Domnul, împărtăşindu-se din seva vieţii harice, care vivifică acest trup mistic a lui Hristos. Ei sunt părtaşi acestei vieţi care circulă şi lucrează, nefiind un element static şi care pune în mişcare şi acţiune pe toţi membri acestui trup, cari nici unul nu poate fi pasiv, căci atunci ca o mlădiţă se usucă, pierde comunicarea vitală cu viţa, cade şi nu mai face parte din viţă, nu se mai socoteşte a fi din trup.

După asemănarea cu membrele trupului omenesc, toţi

---

[1] Ioan 15, 1-8, Rom. 11, 16-18.

[2] Col. I, 24; Ef. I. 22—23; 4, 3—6, 11, 13; 15—16; 5, 23, 28—32; I Cor. 6, 15-17; 12, 12—13, 27; Col. I 18—20, Rom. 12, 4—5 I, Cor. 10, 16—17.

membri bisericii îşi au un rost determinat de scopul întregului organism social al bisericii şi dupăcum, pentru realizarea scopului trupului omenesc toate membrele sunt angajate în acţiune, la fel şi pentru realizarea scopului bisericii toate forţele ei vii aşezate în elementele ei componente, trebue să fie angajate în acţiune (I Cor. XII, 14—13). Ca părtaşe ale trupului lui Hristos, nici un membru al bisericii nu trebue să fie pasiv, ci fiecare trebue să lucreze la creşterea şi întărirea acestui trup. Trupul lui Hristos care e biserica, „poate creşte intensiv şi extensiv. Creşterea intensivă va fi desigur în măsura cea mai mare promovată de însuşi Capul bisericii; însă membri înşişi pot să crească spre o mai mare sfinţenie a trupului lui Hristos. Dar precum membrele trupului omenesc trebue să se îngrijească de creşterea extensivă a corpului, tot aşa trebue şi membri bisericii, superiorii, clericii şi laicii să intervie pentru răspândirea bisericii“ [1] pentru creşterea ei, şi nu numai pentru aceasta ci şi pentru întărirea ei precum şi pentru realizarea scopului său. Cum ar putea fi deci considerat vre-un membru, vre-un element al bisericii ca pasiv? Doar în ipostaza de a fi socotit drept o mlădiţă uscată şi atunci, e fatal ca nici să nu se mai numere între componentele vii ale viţei, şi nici printre cele ziditoare de biserică prin urmare, căci precum o mlădiţă uscată e pentru viţă, pentru roada ei, de nici un folos, tot aşa şi pentru scopul bisericii este de nici un folos, şi chiar dăunătoare.

In biserică toate elementele ei constitutive sunt chemate la acţiune deopotrivă, neputând face parte vie şi ziditoare din ea şi neputându-i servi scopul nici un element pasiv „pentrucă a lui Dumnezeu împreună lucrători suntem“ (I Cor. III, 9), şi cine nu este lucrător, nevrednic este de casa lui Dumnezeu, nu este arătură a lui Dumnezeu şi în loc să zidească această casă şi să rodească arătura, le strică, iar cine va strica casa lui Dumnezeu îl va strica şi Dumnezeu pe acela, căci casa lui Dumnezeu sfântă este“ şi această casă suntem noi toţi cei credincioşi, adecă biserica (I Cor. 39, 16—17).

Din cele zise se vădeşte cu prisosinţă importanţa elementului mirean în biserică, precum şi aceea că nu poate

[1] Josef Will: Handbuch der katholischen Aktion, Freiburg im Br. 1934, pag. 72.

fi considerat ca un element pasiv al administrației bisericești, ci ca element constitutiv al bisericii nu numai că ar trebui să fie factor activ în viața bisericii ci chiar i se impune aceasta expres, pentru responsabilitatea pe care o are și el.

Nimeni nu este în biserică „oaspe sau nemernic ci e membru îndreptățit și activ[2] căci deși sunt osebiri darurilor și slujbelor, este același Duh, același Domn, același Dumnezeu, care lucrează toate întru toți" (I Cor. XII, 6). Importanței mirenilor în biserică, stabilită aci în chip teoretic, cercetarea practicei bisericii sub raportul participării active a lor la viața bisericii, îi va da confirmarea și strălucirea reală, complectând și reliefând mai concret această importanță.

Stabilind în cadrele doctrinei eclesiologice importanța mirenilor în biserică, am subliniat această importanță prin evidențierea situației elementului mirean ca factor constitutiv al bisericii, din care situație rezultă că el nu e un factor pasiv, ci unul activ, îndreptățit a lua parte activă la desfășurarea vieții bisericești și răspunzător de această viață.

Continuând firul acesta natural al deducțiilor întemeiate pe doctrină și urmând să precizăm, să analizăm și să limităm, cu alte cuvinte să definim îndreptățirile de cari trebue să se bucure mirenii în biserică, cari îndreptățiri se întemeiază pe calitatea lor de element constitutiv și activ al bisericii, este evident că trebue să stabilim terenul (lor) de acțiune și acțiunile însăși ale mirenilor, în conformitate cu doctrina despre forma de guvernământ a bisericii și'n limitele îngrădite de această doctrină.

Fiind acum vorba de stabilirea raportului mai precis între ierarhie și mireni, adică a poziției active pe care o dețin ambele aceste elemente în biserică, aceasta o facem conchizând dela forma de guvernământ a bisericii, în care se cuprind principial trasate competențele și atribuțiile fiecăruia din aceste două elemente constitutive ale bisericii.

Forma de guvernământ a bisericii, în conformitate cu doctrina despre biserică, este definită prin cuvântul „hristocrație" în raport cu întemeietorul și capul ei, care este Hristos. Intrucât însă deținătorul nevăzut al întregei puteri

---

[1] Protocolul Sinodului din 1870 p. 5, Popea-Șaguna, p. 160.

bisericeşti conduce această biserică prin organe văzute, chemate în chip special la această slujbă şi cu raportare la aceste organe cari deţin şi exercită puterea în biserică, forma ei de guvernământ se defineşte prin expresia „ierarhic-sinodală“ sau „episcopal-sinodală“.

Amăsurat acestei forme de guvernământ, în biserică, aşa cum se prezintă ca organism social, plenitudinea puterii o deţine episcopatul, care o exercită în chip sinodal şi individual. In chip sinodal pentru întreaga biserică sau pentru o porţiune mai mare din ea, iar în chip individual, fiecare episcop în eparhia sa.

Acest sistem de guvernământ al bisericii nu se identifică cu nici unul din sistemele de guvernământ civil, pentrucă biserica fiind o instituţie cu un scop deosebit de acela al societăţilor civile, nu poate avea, prin definiţie, un sistem de guvernământ comun cu vreuna din acestea, ci unul conform scopului său. — Biserica fiind o instituţie netrecătoare, nu-şi poate însuşi un sistem şi nu se poate ataşa vreunuia din variatele regimuri trecătoare, a căror pluralitate se explică tocmai prin imperfecţiunea lor.

Dacă totuşi vrem să găsim o asemănare a sistemului de guvernământ al bisericii cu vreunul din cele civile, atunci trebue să concedem că cele mai multe asemănări formale le are cu acel sistem care a fost considerat nu ca cel mai perfect, ci ca cel mai suportabil dintre toate celelalte, cu sistemul democratic pe de o parte şi cu cel ce se preconizează prin noţiunea de *elitocraţie* pe de altă parte, fără a se identifica sau confunda cu vreunul din acestea.

Fără îndoială că întreaga putere în biserică se cuvine episcopilor cu succesiune apostolică, episcopatul în genere fiind miezul organizaţiei bisericeşti; dar şi clerul inferior şi — ceeace ne preocupă pe noi — şi laicii, trebue să aibă nu numai dreptul de participare la exercitarea puterii bisericeşti, dar şi datoria de a colabora prin aceasta la realizarea scopului Bisericii.

Dacă, precum am spus, plenitudinea puterii în biserică o deţine şi o exercită episcopatul, se naşte întrebarea: pe care temeiu se poate vorbi în acţiunea mirenilor în biserică despre o participare a lor la exercitarea puterii bisericeşti?

Are loc aceasta în virtutea unui drept propriu, sau a vreunei concesiuni a ierarhiei, sau pe ce se întemeiază?

Pentru evitarea oricărei confuzii se impune precizarea că în organismul social al bisericii nu există două izvoare ale puterii şi nu există două autorităţi deţinătoare ale puterii — una mirenească şi alta clericală. Există un singur principiu al puterii şi o singură autoritate deţinătoare a puterii.

In biserică, nu organismul social deţine puterea în vreun chip oarecare, nu el o împrumută conducătorilor, transformându-o în autoritate şi investindu-i cu ea, cum se întâmplă aceasta în societăţile civile, ci aci în biserică autoritatea coboară de sus, din ordinea supranaturală, îşi are principiul în Hristos şi învestirea ei cu putere, vine tot dela El. Nu puterea crează autoritatea conducătoare, ci autorităţii întemeiate pe har, instituite prin împărtăşirea harului, i se dă şi puterea dela deţinătorul ei suprem prin organele instituite de Acela. Temeiul autorităţii şi al puterii se crează în biserică prin taina hirotoniei. Aceasta îl face pe cel ales, propriu, capabil pentru a exercita puterea bisericească. Prin hirotonire i se dă capacitatea, îndreptăţirea de a exercita această putere, se dă printr'un act juridic formal, al autorităţii competente.

In urma acestor consideraţii, e clar că izvorul drepturilor mirenilor este sau autoritatea constituită sau însuşi isvorul acestei autorităţi.

Drepturile de cari s'ar bucura mirenii în biserică, dacă le privim ca isvorând din autoritatea ierarhiei, sunt drepturi de un fel cu totul deosebit de acelea ale ierarhiei şi trebuesc privite ca simple, temporale şi variabile concesiuni din partea autorităţii ierarhice. Acele drepturi însă, cari nu sunt simple concesiuni ale ierarhiei, neprovenind dela aceasta, ci dela însuşi isvorul autorităţii ierarhice acelea, sunt drepturi propriu zise şi sunt imprescriptibile.

Isvorul autorităţii ierarhice a vrut elementul laic ca un element constitutiv şi activ în biserică şi a vrut deci şi îndreptăţirile legate de aceste calităţi. Dar acelaş isvor a vrut însă ca totalitatea puterii bisericeşti s'o deţină ierarhia şi a vrut desigur atunci ca drepturile mirenilor de participare la exercitarea puterii bisericeşti să nu fie o însuşire a drep-

turilor ierarhice, să nu aibă această putere două subiecte, ci ca aceste drepturi ale mirenilor să fie condiţionate de cele ale ierarhiei. E clar deci că dacă le-a vrut însuşi isvorul autorităţii ierarhice, nu-s nişte concesiuni ierarhice deşi prin ierarhie se recunosc şi se reglementează — ca prin una care deţine întreaga putere în biserică. Faptul acesta însuşi al recunoaşterii şi reglementării drepturilor mireneşti de participare la exercitarea puterii bisericeşti prin autoritatea ierarhică, dă acestei autorităţi caracterul de isvor indirect al drepturilor mirenilor şi le face pe acestea să pară simple concesiuni ale ierarhiei, când în realitate autoritatea ierarhică e obligată la aceste concesiuni prin voinţa Mântuitorului. Incât, deşi în raport cu dreptul ierarhiei drepturile mirenilor par nişte simple concesiuni, totuşi aceste concesiuni având caracterul obligativităţii, ele incetează de a mai fi simple concesiuni şi sunt drepturi propriu zise. Fără drepturile ierarhilor Biserica nu poate exista, nu poate dăinui; acestea au caracter necesar, pe când fără drepturile mirenilor, Biserica poate exista, însă ca un organism bolnav, slăbit, neapt îndeajuns pentru scopul său. Faţă de caracterul necesar al drepturilor ierarhice, drepturile mirenilor, cari sunt condiţionate de acestea, au un caracter secundar, limitându-se sau definindu-se mai precis ca drepturi de colaborare cu ierarhia.

Mântuitorul a vrut ca element prim şi necesar drepturile ierarhiei şi apoi ca element secundar şi în limitele îngăduite de drepturile ierarhiei, a vrut şi drepturile mirenilor. Ierarhia recunoaşte şi reglementează aceste drepturi în limitele lor naturale impuse de necesităţile Bisericii. Principial, ea trebue să dea mirenilor drepturi de largă colaborare, în realitate, ea le specifică, le răstrânge sau le extinde după necesităţile bisericii, şi în acest fel autoritatea ierarhică poate fi privită ca un adevărat isvor de drepturi pentru mireni. Mântuitorul a vrut drepturi pentru mireni însă nu le-a reglementat în amănunt, a lăsat această sarcină ierarhiei, ale cărei drepturi le-a reglementat, le-a definit însă astfel încât în limita drepturilor acestora, să mai rămâe un spaţiu de control aşazicând pentru drepturile mirenilor pe cari nu le putea ignora ierarhia ci trebuia să le reglementeze, trebuia să ţie cont de ele în mod obligator.

Drepturile mirenilor de a participa la exercitarea puterii bisericeşti au fost privite de mulţi ca simple concesiuni ierarhice aparţinând exclusiv primei categorii de drepturi. Noi însă, precum am văzut, socotim că acestea aparţin principial categoriei celei de a doua şi numai indirect celei dintâiu — având-şi isvorul în însuşi isvorul autorităţii ierarhice, care a vrut elementul mirean ca pe un element constitutiv şi activ al bisericii. Această socotinţă ne-o mai întemeiem şi pe însuşi caracterul special al autorităţii ierarhice, care este cu totul deosebit de acela al autorităţii civile. — Autoritatea bisericii se prezintă, nu numai ca origine ci şi ca sens, deosebit de ceeace se înţelege prin autoritate în sens comun. Spre deosebire de alte autorităţi, ea are un sens şi un caracter creştin. Ce este acesta? Este pătrunderea şi transformarea autorităţii prin Duhul dragostei creştine şi ca un corolar, prin acel al libertăţii creştine. Autoritatea creştină a bisericii nu se poate exercita decât în chip creştin — străbătută de dragoste şi observând libertatea creştină. Ea nu este o autoritate tiranică ci una părintească, o autoritate în centrul căreia stă dragostea ca un element de conciliere între autoritate şi libertate. Cel ce a impus şi a vrut dragostea ca un criteriu al exercitării puterii bisericeşti a vrut şi a impus şi îndreptăţirile mirenilor întemeiate pe calitatea de element constituitiv şi activ al trupului lui Hristos şi îngăduite de dragostea creştină la exercitarea puterii bisericeşti. Hristos Domnul a vrut elementul mirean ca pe un element constituitiv şi activ al bisericii, a vrut ca autoritatea bisericii să se exercite în dragoste şi a vrut ca îndreptăţirile la exercitarea puterii bisericeşti presupuse de calitatea de element constituitiv şi responsabil al bisericii să fie acelea îngăduite de exercitarea puterii bisericeşti de către autoritatea ierarhică în duhul dragostei; a vrut îndreptăţirea mirenilor de a colabora la exercitarea puterii bisericeşti şi în virtutea dragostei creştine, în spiritul căreia vrea să se exercite puterea bisericească, şi a vrut ca în limitele îngăduite de această dragoste, să colaboreze să aibă un drept imprescriptibil de a colabora cu ierarhia la exercitarea puterii bisericeşti. Prin urmare, acest drept de colaborare, de participare, nu este unul rezultat dintr'o concesiune a ierarhiei, ci este impus însăşi ierarhiei spre obser-

vare cu puterea şi străşnicia cu care îi este impusă legea dragostei. Ierarhia însăşi este obligată să respecte acest drept, asupra căruia nu poate ingera, având-şi el origina, isvorul, nu în ierarhie, ci în voinţa lui Isus Hristos pe care n'o poate corecta sau neglija, peste care nu poate trece nimeni în biserică. Provenind din voinţa lui Hristos şi impunându-se ca atare respectului din partea autorităţii ierarhice, vorbind principial, dreptul mirenilor de a colabora cu ierarhia este un drept divin.

Participarea mirenilor la exercitarea puterii bisericeşti este impusă ca un corectiv împotriva absolutismului ierarhic, ca o garanţie şi ca un regulator al funcţionării normale, adecă creştine, a organismului bisericesc. Autoritatea ierarhică sinodală nu-şi va exercita puterea în chip absolutist. Mântuitorul însuşi a arătat, printr'un gest poruncitor în pilduirea Sa, maniera pe care trebue s'o observe autoritatea bisericească în exercitarea puterii ei.

Este arhicunoscută scena în care Mântuitorul a spălat picioarele apostolilor Săi şi le-a şters întrebându-i apoi: „cunoaşteţi ce am făcut vouă"? şi adăogând spre luarea lor aminte şi spre luarea aminte a noastră a tuturor: „Voi pe mine mă chemaţi Invăţătorul şi Domnul şi bine ziceţi, că sunt. Deci dacă eu Domnul şi Invăţătorul am spălat picioarele voastre şi voi datori sunteţi unul altuia a spăla picioarele. Că *pildă am dat vouă* ca precum eu am făcut vouă şi voi să faceţi" (Ioan 13, 5. 12—15). „Pentrucă şi Fiul omului n'a venit ca să-i slujească Lui, ci ca să slujească El şi să-şi dea sufletul Lui răscumpărare pentru mulţi" (Mc. 10, 45).

Acestea grăindu-le Isus, le-a arătat lor şi nouă o lege nouă pe care trebue s'o respecte autoritatea creştină. După această normă nouă, autoritatea este obligată nu să stăpânească ci să slujească. Ea pentru sine, pentru stăpânire şi numai pentru ordine n'are rost, ci pentru slujirea altora. Cel chemat la mai mare domnie, e chemat şi la mai grea slujbă, iar nu la stăpânire. Altfel era până aci, altfel concepeau păgânii autoritatea. Această autoritate păgână o detestă Hristos şi pomenind de ea, le zice apostolilor: „Ştiţi că domnii păgânilor îi domnesc pe ei şi cei mari îi stăpânesc pe dânşii, iar între voi nu va fi aşa, ci

care dintre voi va vrea să fie mai mare să fie vouă slugă" (Mt. 20, 25—26, Mc. 10, 41—45). Şi iarăşi cu alt prilej, repetând, le zice: „Impăraţii păgânilor îi domnesc pe ei şi stăpânesc pe ei, iar între voi nu va fi aşa, ci cel ce este mai mare între voi să fie ca cel mai mic, şi cel ce este începător, ca celce slujeşte. Căci cine este mai mare, cel ce şade sau celce slujeşte? Au nu este celce şade? Iar eu sunt în mijlocul vostru ca celce slujeşte" (Lc. 22, 25—29). Aşa le-a spus Mântuitorul aşa le-a poruncit apostolilor celor ce se priceau pentru întrebarea „care dintre ei s'ar părea a fi mai mare" (Lc. 22, 24).

Celce vrea să conducă în biserică trebue să aibă conştiinţa aceasta că dreptul ce-l râvneşte de a conduce, e mai mult o sarcină pe care şi-o ia spre servirea celorlalţi fraţi. De altfel, cu mici excepţii în biserică toate drepturile au un mai pronunţat caracter de obligaţiuni.

Această atitudine trebue s'o aibă conducătorul din considerentul că în biserică toţi sunt fraţi şi pe lângă legătura credinţei care-i uneşte este şi dragostea care în veci nu piere, precum însuşi Sf Apostol Pavel le spune Corintenilor, scriindu-le că şi altă cale, încă mai înaltă decât celelalte le va arăta lor, socotind'o pe aceasta a fi dragostea. Pe aceasta o pune deasupra tuturor darurilor harismatice, deasupra ştiinţei şi deasupra credinţei, zicându-le: „de-aş avea prorocie şi de a-şi şti toate tainele şi toată ştiinţa; şi de a-şi avea toată credinţa cât să mut munţii, iar dragoste nu am, nimic nu sunt. Şi de a-şi împărţi toată avuţia mea şi aşi da trupul meu să-l ardă şi dragoste nu am, nici un folos nu-mi este. Dragostea îndelung rabdă, se milostiveşte, dragostea nu pismueşte, nu se semeţeşte, nu se trufeşte. Nu se poartă cu necuviinţă, nu caută ale sale, nu se întărâtă, nu gândeşte răul. Nu se bucură de nedreptate, ci se bucură de adevăr. Toate le suferă, toate le crede, toate le nădăjdueşte, toate le rabdă. Dragostea niciodată nu cade şi ori prorociile de vor lipsi, ori limbile de vor înceta, ori conştiinţa de se va strica" (I Corinteni 12 şi 13, 1—8).

Elementul acesta nou al iubirii nu este deci un sfat simplu, a cărui observare să fie lăsată la aprecierea creştinilor, ci este o poruncă, căci dacă credinţa e o poruncă, atunci dragostea care e considerată superioară şi un ele-

ment hotărâtor de-o importanţă care le covârşeşte pe toate celelalte, a căror observaţie este declarată nimic faţă de observarea acesteia, este evident că şi dragostea este o poruncă pentru noi, căci dacă n'ar fi poruncă, n'ar putea fi considerate celelalte porunci ca dependente de aceasta. Sf. Evanghelist Ioan ne confirmă lucrul acesta în prima sa epistolă sobornicească şi apoi în evanghelia sa. In prima sa epistolă, adresându-se credincioşilor din Asia, le tălmăceşte porunca dragostei chiar mai profund decât Pavel, dacă nu şi tot atât de magistral ca acesta. „Iubiţilor, le zice el, să iubim unul pre altul că dragostea dela Dumnezeu este şi tot celce iubeşte din Dumnezeu este născut şi cunoaşte pe Dumnezeu. Cel ce nu iubeşte, nu cunoaşte pe Dumnezeu, că Dumnezeu dragoste este. Intru aceasta s'a arătat dragostea lui Dumnezeu întru noi, că pe Fiul său, Cel unul născut l-a trimis Dumnezeu în lume ca să viem printr'ânsul. Iubiţilor, dacă Dumnezeu aşa ne-a iubit pe noi şi noi datori suntem, să iubim unul pe altul. De iubim unul pe altul, Dumnezeu întru noi petrece şi dragostea Lui desăvârşită este întru noi. Intru aceasta cunoaştem că petrecem întru Domnul şi El întru noi, că din Duhul Său ne-a dat nouă. Dumnezeu dragoste este şi cela ce petrece întru dragoste, întru Dumnezeu petrece şi Dumnezeu întru dânsul... Şi această poruncă avem dela Domnul: Ca celce iubeşte pe Dumnezeu să iubească şi pe fratele său" (Ioan I 4, 7—21).

In evanghelie, sfântul apostol Ioan ne relatează cuvintele Mântuitorului prin care arată că porunca dragostei este o poruncă nouă. Una specifică a Noului Testament. „Poruncă nouă dau vouă ca să vă iubiţi unul pe altul, precum Eu v'am iubit pe voi ca şi voi să vă iubiţi unul pe altul. Intru aceasta vor cunoaşte toţi că ai mei ucenici sunteţi, de veţi avea dragoste întru voi" (Ioan 13, 34—35). Şi iarăş: „Precum m'a iubit pe mine Tatăl şi eu v'am iubit pe voi. Rămâneţi întru dragostea mea (Ioan 15, 9). De veţi păzi poruncile mele, veţi rămânea întru dragostea mea, precum eu poruncile Tatălui meu am păzit şi rămân întru dragostea lui (Ioan 15, 10), căci aceasta este porunca Mea ca să vă iubiţi unul pe altul precum Eu v'am iubit pe voi. Mai mare dragoste decât aceasta nimeni nu are, ca cineva sufletul său să-şi pună pentru prietenii săi. Voi prietenii mei

sunteţi, de veţi face câte Eu poruncesc vouă. De acum nu vă mai zic vouă slugi, că sluga nu ştie ce face Domnul său, ci pe voi v'am numit prieteni, că toate câte am auzit dela Tatăl meu, am arătat vouă" (Ioan 15, 12—15). Şi încheie: „Acestea poruncesc vouă ca să vă iubiţi unul pe altul" (vers. 17; cf. şi Ep. II-a Ioan I, 5 şi Ep. I-a Petru 4, 8 despre dragoste). Chiar într'o rugăciune către Tatăl, Mântuitorul pomeneşte de dragostea care trebue să fie între credincioşi, zicând: „am arătat lor numele Tău şi-l voi arăta ca dragostea cu care m'ai iubit pe mine, întru dânşii să fie şi Eu întru ei (Ioan 17, 26).

In afară, sau fără de dragostea dintre noi, nici Domnul nu va fi între noi. Intrebat fiind de către un învăţător de lege care poruncă este mai mare dintre toate poruncile legii, Isus i-a răspuns: precum ne-o relatează alţi evanghelişti: „Să iubeşti pe Domnul Dumnezeul tău cu toată inima ta şi cu tot sufletul tău şi cu tot cugetul tău. Aceasta este întâia şi cea mai mare poruncă. Iar a doua asemenea acesteia: Să iubeşti pe aproapele tău ca însuţi pe tine. Intr'aceste două porunci toată legea şi prorocii atârnă". (Matei 22, 37. 39, Marcu 12, 30—31) etc.

Din acestea se vede cum Hristos accentuiază repetând că porunca iubirii e porunca Mea, o poruncă a cărei importanţă o reliefează îndeosebi ca pe o poruncă specială şi trage imediat concluzia în acelaşi spirit în care a zis, că între creştini nu va fi ca între păgâni, că autoritatea nu se va exercita ca la aceştia, ci în dragoste, ca între fraţi, ca între prieteni, nu ca între Domn şi slugă. Afirmând în chip atât de categoric cum afirmă, că în porunca iubirii de Dumnezeu şi de aproapele se cuprinde toată legea şi prorocii, importanţa şi superioritatea acestei porunci a iubirii este evidenţiată pe deasupra oricărei controverse. Această „legătură a desăvârşirii" cum o mai numeşte Sf. Ap. Pavel (Coloseni III, 14) trebue să domine viaţa creştină şi să o străbată, ca să se simtă în toate manifestările corpului mistic a lui Hristos, în care nimeni nu poate fi şi rămâne, decât în dragoste („Rămâneţi întru dragostea Mea").

Nimeni care n'are dragoste nu poate fi membru util al trupului lui Hristos, nu poate sluji scopul bisericii, căci fără de dragoste nu se găseşte în deplină comunitate cu Dum-

nezeirea. Insăşi mărirea trupului mistic al lui Hristos, însăşi creşterea lui extensivă nu se poate face decât prin dragoste, care ne este dată „spre zidirea trupului lui Hristos" şi numai „adevăraţi fiind întru dragoste" putem „să creştem" toţi întru El, „întru Hristos", căci numai întru dragoste se poate face creşterea trupului spre zidirea sa. (Efeseni 4, 15—16). De ea trebue să se ţină seama la exercitarea puterii bisericeşti, căci este o poruncă generală dela care nu se poate sustrage nici o acţiune în biserică, deci nici aceasta.

Un corolar al dragostei, o consecinţă a stăpânirii ei este libertatea creştină, garantarea acestei libertăţi în mod real. Libertatea în general, în viaţa socială, chiar când pare întemeiată pe drepturi şi garantată prin legi, nu are un izvor şi o garanţie mai sigură decât dragostea. Cu atât mai vârtos îşi are ea garanţia cea mai sigură şi precondiţia cea mai sigură a manifestării ei în dragostea creştină. Unde nu este dragoste nu este libertate adevărată, oricât ar fi ea de măestrit legiferată, iar unde este dragoste, acolo libertatea n'are nevoie să fie legiferată, ea se respectă dela sine. Libertatea creştină este întemeiată pe calitatea de fii ai lui Dumnezeu renăscuţi la o viaţă nouă, ca mădulare ale trupului mistic a lui Hristos, în care nu pot fi sila şi frica instrumente de cârmuire a lui, principii de observat în reglementarea vieţii lui ci dragostea şi corolarul ei libertatea. Libertatea creştină este şi un semn, o mărturie a prezenţei Duhului Sfânt. „Unde este Duhul Domnului, acolo este şi libertatea" (II Cor. 3, 17—36) şi nu este desigur acolo unde nu este această libertate. Duhul nou de viaţă pe care l-a adus creştinismul este al libertăţii, nu al sclăviei; căci spre libertate ne-am născut, nu spre sclăvie ca cei din Vechiul Testament (Evrei 2, 15).

Componentele cele mai de seamă ale stilului creştin de viaţă, sunt aceste două: *dragostea şi libertatea*. Omul nou, creştinul, îşi zideşte viaţa cu aceste două elemente, cari sunt două temelii şi doi stâlpi ai vieţii lui creştine şi doi pilaştri măreţi ai templului credinţei noui a bisericii creştine.

Precum în exercitarea puterii bisericeşti trebue să se ţină seamă de dragostea creştină, tot aşa trebue să se aibă permanent în vedere şi acest principiu al libertăţii creştine; iar

principiul regulator, supapa de siguranță a funcționării normale a autorității în raport cu libertatea, este dragostea. Din viața creștină a dispărut frica și în locul ei a intrat dragostea, a dispărut și sclăvia și locul ei l-a luat libertatea. „Frică nu este întru dragoste, ci dragostea cea desăvârșită scoate afară pe frică —noi multă îndrăznire avem— că frica pedeapsă are, iar cela ce se teme nu este deplin întru dragoste (II Timotei 1, 7; I Ioan 4, 18; II Cor. 3, 12), iar Duhul Domnului unde intră acolo nu mai e sclăvie, ci libertate (II Cor. 3, 17; Gal. 2, 4 și 4, 26; I Cor. 9, 1—4, 19) și noi fii ai lui Dumnezeu suntem (Gal. 3, 26) și pentrucă suntem fii, avem pe Duhul Fiului (Gal. 4, 6) care este al libertății și nu al robiei (Romani 8, 15). Ca fii ai lui Dumnezeu, ne bucurăm de slobozenia (libertatea) slavei fiilor lui Dumnezeu (Romani 8, 21) și stăm întru slobozenia cu care Hristos pe noi ne-a slobozit și nu cu jugul robiei ne cuprinde (Gal. 5, 1 și 2, 4) ci în slobozenie trăim că așa este voia lui Dumnezeu (I Petru 2, 15—16).

Colaborarea mirenilor la exercitarea puterii bisericești constituind un drept indiscutabil al lor și ierarhia având obligația de a observa acest drept, ținând seamă de dragostea și libertatea creștină, rămâne să vedem dacă dreptul acesta de colaborare al mirenilor se raportă la exercitarea întregei puteri bisericești sau numai la o parte a acesteia, la care anume și până la cari limite se poate extinde aceasta.

Indreptățirile mirenilor, rezultate din dreptul lor de colaborare cu autoritatea care deține și exercită în mod ordinar puterea bisericească, nu vor putea în nici un caz să se rapoarte la acele funcțiuni ale puterii bisericești a căror exercitare presupune numai decât darul preoției și e strict dependentă de acesta și iarăș nu se vor putea extinde atât de departe încât să știrbească principiul autorității ierarhice.

Apostolul neamurilor vorbind Corintenilor despre organismul bisericii, arată printr'o foarte sugestivă și potrivită comparație, că dacă nici un element al bisericii nu-i inutil și pasiv, funcțiunea lor trebue totuși să fie determinată și precizată astfel, ca toate într'o coordonare perfectă să colaboreze, după asemănarea cu organele corpului omenesc. „Că și trupul nu este un mădular, ci multe, că de-ar zice piciorul

pentrucă nu sunt mână, nu sunt din trup, au doară pentru aceea nu este din trup? Şi de-ar zice urechea pentrucă nu sunt ochiu, nu sunt din trup, au doară pentru aceea nu este din trup". Că de-ar fi tot trupul ochiu, unde ar fi auzul? Şi de-ar fi tot auz, unde ar fi mirosul? Iar acum a pus Dumnezeu mădulările, pe unul fiecare dintrânsele în trup, precum a voit. Că de-ar fi toate un mădular, unde ar fi trupul? Iar acum multe mădulări cu adevărat sunt, dar un trup. Şi nu poate ochiul să zică mâinii: n'am trebuinţă de tine; sau iarăşi capul picioarelor: n'am trebuinţă de voi. Ci cu mult mai vârtos mădulările trupului, care se socotesc a fi mai slabe, sunt mai trebuincioase; şi care ni se pare că sunt mai necinstite la trup, acestora cinste mai multă dăm; şi cele nesocotite ale noastre mai multă slavă au. Iar cele de cinste ale noastre, n'au trebuinţă; ci Dumnezeu a tocmit trupul, celui mai de jos mai multă cinste dând. *Ca să nu fie desbinare în trup;* ci să se grijească mădulările între sine, asemenea unul de altul. Şi ori de pătimeşte un mădular, pătimesc toate mădulările dimpreună; ori de se slăveşte un mădular, împreună se bucură toate mădulările; Iar voi sunteţi trupul lui Hristos şi mădulări din parte. Şi pe unii a pus Dumnezeu în biserică, întâiu pe apostoli, al doilea pe proroci, al treilea pe dascăli, după aceia pe puteri, apoi darurile tămăduirilor, ajutorinţele, isprăvniciile, felurile limbilor. Au doară toţi sunt apostoli? Au doară toţi proroci? Au doară toţi dascăli? Au doară toţi puteri"?

Biserica după asemănarea unui trup fiind cu ale sale mădulare, şi funcţionarea acestora după aceeaş asemănare va avea loc, ţinându-se seamă că precum picioarele nu pot suplini capul şi precum capul nu poate suplini alte mădulare, încercându-se vre-o schimbare sau substituire de funcţiuni, tot astfel şi în organismul bisericii — fiecare parte trebue să fie la locul ei, observându-şi rostul şi atribuţiile şi ne'ncercând vre-o arogare de atribuţiuni străine, căci aceasta ar produce turburare şi desechilibru care nu zideşte biserica, ci o poate nărui. Laicii prin urmare îşi vor observa locul şi oficiul lor de colaboratori, iar clericii locul şi oficiul de conducători. Ei deţinând puterea bisericească, o exercită în mod obişnuit, admiţând o colaborare a mire-

nilor acolo unde aceasta n'ar fi o substituire de oficii ducând la un conflict de competenţe.

Precum se ştie, puterea bisericească pe care o deţine ierarhia are trei ramuri, după unii numai două. Se împarte în putere sacramentală, învăţătorească şi jurisdicţională sau şi numai în puterea sacramentală şi jurisdicţională. Dreptul propriu zis de colaborare al mirenilor nu se poate raporta la exercitarea puterii sacramentale, lipsindu-le calitatea harică a preoţiei pentru aceasta. Se poate raporta în sens strict deci numai la puterea învăţătorească şi jurisdicţională, a căror acte nu sunt strict legate de preoţie şi cari au un caracter deosebit. Caracterul puterii sacramentale este mistic şi invariabil şi se primeşte prin actul hirotoniei, pe când puterea jurisdicţională şi învăţătorească nu au acest caracter ci unul extern, variabil, ce se dă prin missio canonica, în baza celei dintâi.

Deşi se contestă de unii, totuşi este de remarcat că şi la exercitarea puterii învăţătoreşti, mirenii au o îndreptăţire de a colabora. Pentru a lămuri aceasta, facem următoarea distincţiune. Exerciţiul puterii învăţătoreşti se prezintă sub întreit aspect: *a)* Ca păstrare, precizare şi dogmatizare a învăţăturii; *b)* ca difuzare a acestei învăţături şi *c)* ca apărare a ei. Cea dintâiu o exercită exclusiv ierarhia; celelalte nu atât de exclusiv încât să excludă colaborarea laicilor, cari sunt admişi şi chiar obligaţi la acestea. Dar întru cât contribuţia laicilor se admite chiar şi la opera de precizare şi definire a adevărului dogmatic, rămâne absolut exclusă participarea lor numai la exercitarea puterii sacramentale. Ramurile puterii bisericeşti în cari putem vorbi deci de o participare a mirenilor, prin colaborare, la exercitarea lor, sunt: puterea învăţătorească şi jurisdicţională şi nici decum puterea sacramentală. Această delimitare a câmpului de acţiune accesibil colaborării mirenilor întru exercitarea puterii bisericeşti, reclamă spre completare şi delimitare a extensiunii acestei colaborări, fixarea altor limite, ţinând seamă de drepturile ierarhiei şi de extensiunea acestora.

VENIŢI LA HRISTOS

— PREDICĂ OCAZIONALĂ —

De Preot MIHAIL NEAGU
Duhovnicul Academiei teologice „Andreiane"

„Veniţi la mine toţi" (Mat. 11, 28)

Iubiţilor credincioşi,

O comoară întreagă se cuprinde în această chemare a Domnului. Toată dragostea lui Dumnezeu se revarsă asupra noastră, prin ea. Domnul nu ne întreabă cine suntem, cum ne cheamă şi nici măcar cât de mult am slujit Lui, ci tuturor, fără deosebire, ne strigă: „Veniţi"!

In aceasta chemare se reflectează întreaga bunătate a lui Dumnezeu; „bunătatea lui Dumnezeu" care trimite căldura soarelui peste buni şi peste răi fără deosebire, care revarsă ploaie din belşug peste vrednici şi nevrednici deopotrivă. Dar omul cu ce răspunde lui Dumnezeu pentru atâta bunătate? Cu o iubire îngustă şi preocupată. Omul nu iubeşte pe deaproapele său, cu atât mai puţin pe Dumnezeu. Ca să se plinească sfânta scriptură care zice: „Celce nu iubeşte pe fratele său pe care l-a văzut, pe Dumnezeu pe care nu l-a văzut cum poate să-l iubească? (1 Ioan 4, 20). Din lipsă de dragoste omul nu înţelege chemarea sfântă şi nemărginită a dragostei lui Hristos-Dumnezeu. El priveşte la toate prin prisma îngustă a egoismului şi nu cunoaşte dragostea nemărginită.

Cu toate acestea el nu poate rămânea departe de Domnul, nu se poate lipsi cu desăvârşire de viaţa religioasă. Duhul lui Dumnezeu este viu şi străbate viaţa. Este puternic, încât în faţa Lui se pleacă „fiii oamenilor". Este dătător de viaţă şi atrăgător, încât nu putem trăi fără El. Este ca apa cea vie a izvoarelor de munte, care niciodată nu se sfârşeşte. Noi suntem trecători, dar „duhul Domnului rămâne în veac" şi ne chiamă mereu la Sine.

Adeseori mă gândesc la cultura antică, care mai trăeşte şi azi prin puterile ei nenumărate, cultură prin care

s'a strecurat viaţa de mii de ani, prin care s'au cizelat suflete, s'au ascuţit inteligenţe, s'au înobilat pasiuni, — dar care niciodată n'a putut da omului viaţă integrală. Viaţa integrală ne-o dă numai duhul lui Dumnezeu. Duhul Domnului nu se mulţumeşte cu schimbarea vieţii de azi pe mâine. El aşează viaţa sufletului pe temelie veşnică. O aşează pe Dumnezeul veşniciei!

In afară de Dumnezeu nu este viaţă.

Domnul nu este departe de noi. Când ne cheamă, El nu zice să ieşim din lume, ci doar să rupem cu viaţa de fii ai pierzării. Domnul este veşnic cu noi, „ca bucuria noastră să fie deplină". Dar ne dăm noi seama, îndeajuns de bine, de prezenţa lui Hristos-Dumnezeu? Şi ne conformăm noi viaţa după prezenţa Lui reală?

Mie mi se pare că dacă omul şi-ar da seama mai bine de realitatea prezenţei lui Dumnezeu, n'ar mai întârzia nici un moment ca să urmeze poruncilor Lui. Omul aşteaptă minuni, ca prin minuni să verifice prezenţa Domnului. Dar ce ne mai trebuesc minuni, câtă vreme minune permanentă este viaţa tuturor celorce-i urmează Lui.

Dumnezeu ne-a încredinţat îndatoriri mari de îndeplinit. Aici sunt părinţii noştri bătrâni, de cari trebue să ne îngrijim, — şi nu ştiu dacă ne îngrijim îndeajuns de bine. Aici este familia noastră, soţie şi copii, pentru cari jertfim tot, — dar nu ştiu dacă jertfim atât cât trebue jertfit, — mai ales din jertfa sufletului nostru. Aici sunt săracii cari aşteaptă o bucată de pâine, — şi nu ştiu dacă se îndură inima să dea cât ar putea şi cât ar trebui să dea? E iarnă grea şi frig. Iată copiii nimănui, goi şi desculţi în zăpadă şi ger, şi nu ştiu dacă i-am îmbrăcat şi încălţat.

Nu voiu uita niciodată copia unui tablou vestit, în care săracul şi cerşitorul dela marginea drumului, cel flămând şi gol, cel bolnav şi uitat de lume, era însuşi Domnul. Porunca lui Dumnezeu aceasta este: Celce dă, ca şi Domnului să dea!

In lumea întreagă este frământare grozavă, cu perspective şi mai grozave. Nimeni nu poate şti ce va ieşi din haosul acesta. Toată lupta se dă în jurul statornicirii unei vieţi mai omeneşti. Stânca nesimţitoare a sufletului celuice

nu se teme de Dumnezeu zace însă în calea acestor străduințe. Intr'o sală extrem de elegantă și îmbrăcată cu cele mai scumpe comori stau la sfat capitaliștii lumii întregi. De un singur cuvânt al lor depinde soarta muncitorilor din toată lumea. In slujba lor sunt muncitorii fabricilor, bărbați, femei, copii. In slujba lor sunt minerii cu fețe de ceară, viermii cari sfredelesc pământul ca să-i răpească comorile. In slujba lor sunt bătrânii, cu grija de ziua de mâine că nu vor mai putea munci și nimenea nu se îngrijește de ei și de familiile lor. Câtă bucurie n'ar putea aduce acești oameni în familie. Câte frunți nu s'ar descreți. Câte mame n'ar înceta cu plânsul. Toate s'ar împlini, dacă acești stăpâni măcar un singur moment ar fi conștienți de prezența Domnului în mijlocul lor!

Dacă în mijlocul marilor capitaliști ar apărea Mântuitorul, cum a apărut în mijlocul apostolilor, toți ar sări din fotolii, ca din niște scaune electrice. Ar da tot. Ar jertfi tot. Dar azi nu se mișcă, pentrucă nu se tem de Dumnezeu.

Ce să mai spun de cei nebuni, cari cred că viața este mâncare și beutură, petreceri și stricăciuni fără sfârșit? Ce să spun de acei nesocotiți cari cheltuesc averi fantastice, cu cari ar putea trăi sute și sute de familii ani întregi? Dar nu încetează „fiii pierzării" cu viața lor, pentrucă le lipsește din suflet răspunderea înaintea lui Dumnezeu, și nu vreau să știe de prezența Lui reală în mijlocul nostru.

Fiii neascultării nu se 'ntorc la Domnul, pentrucă El n'a venit să pedepsească, ci să mântuiască. N'a venit să judece, ci să mângâe. N'a venit să silească, ci să îndrepte pe cel rătăcit. Bunătatea lui Dumnezeu este nemărginită. El primește pe toți. De aceea zice: *„Veniți la Mine toți" fără deosebire,* căci eu sunt mântuirea voastră! Amin.

MIŞCAREA LITERARĂ

Prot. Dr. D. Stăniloae, prof. la Academia teologică „Andreiană": VIAŢA ŞI INVĂŢĂTURA SFÂNTULUI GRIGORIE PALAMA, cu trei tratate traduse; „Seria teologică" Nr. 10, Sibiu, Arhidiecezana, 1938; p. 250 + CLX; Preţul Lei 165.

Părintele D. Stăniloae a avut o idee fericită când s'a apucat să adâncească subiectul *atât de actual* al duelului dintre raţionalism şi mistică, ce formează, în câmpul spiritual, un fir roşu, pe care-l putem urmări în tot cursul evoluţiei spiritului omenesc. Căci problema aceasta veche e mereu nouă. Ba s'ar putea scrie o istorie a sufletului uman în care această controversă alcătueşte criteriul fundamental. Şi, dacă am ţine s'o încadrăm în teoria ondulaţiunii, am vedea că în scurgerea timpurilor aceste două atitudini se succed alternativ, biruind când una, când cealaltă. După antichitatea raţionalistă, I-a perioadă a creştinismului mistic; după creştinism şi din mijlocul lui, epoca altui raţionalism, ai cărui zori sunt renaşterea şi reforma, şi al cărui zenit e intervalul de timp începând dela revoluţia franceză, cu zeiţa raţiunea, pozitivismul şi ştiinţificismul sec. XIX; apoi, după focul războiului celui mare, reîntoarcerea spre misticism, lozinca spre care se îndreaptă timpurile mai nouă.

Evident că procesul nu s'a petrecut aşa de simplist cum pare a reeşi din rândurile de mai sus. Înlăuntrul fiecărei epoci se desemnează curente într'un sens sau altul, dibuiri, şovăeli, reveniri, imagine în miniatură a duelului celui mare, care va continua să frământe mereu sufletul omenesc.

Un fragment, un episod, unul din cele mai caracteristice ale acestei lupte între cele două curente ne oferă şi cartea de faţă, în care e vorba de apriga controversă între mistica răsăriteană şi raţionalismul scolastic, între marele mistic Grigorie Palama, vrednicul urmaş al predecesorilor săi întru misticism, Simeon cel Nou — Teologul şi Isac Sirul, mitropolitul Salonicului (jum. sec. XIV) şi între versatilul şi vicleanul monah calabrez, dâr z reprezentant al şcolasticei, al mentalităţii catolice, occidentale, ostaş fără scrupule al gândirii discursive şi fanatic adept al lui Aristotel, călugăr care în lupta lui a fost sprijinit indirect de marele polyhistor şi polymat Nicefor Gregoras şi de alţii.

Cu temeinică metodă, cu lux de argumente, cu o documentare solidă, bazată pe texte şi pe codice inedite (păr. D. Stăniloae pare a fi un excelent cunoscător al limbii greceşti bizantine), rectorul Academiei teologice din Sibiu ne lămureşte prin câte lungi şi grele peripeţii a trecut această luptă, care a dus totuşi la biruinţa lui Pa-

lama, canonizat mai târziu, biruință ce reprezenta păstrarea adevăratului spirit al ortodoxiei răsăritene.

Iată o carte ce ar trebui cunoscută de orice om care vrea să se țină în curent cu procesul marilor controverse spirituale, care pun pecetea lor și dau o orientare specifică unei anumite epoci. Dar — va zice un profan — ce mă poate interesa pe mine o ceartă între doi monahi ruginiți în acel Bizanț care pornise pe panta morții și care peste un veac avea să piară? — Ei bine, îi vom răspunde, procesul acela e azi poate mai actual, mai arzător ca oricând, căci cristalizează în altă formă, lupta ce se dă azi, în proporții mult mai mari, între două lumi ce se înfruntă pentru un războî deciziv. Cei doi adversari ce-și măsoară azi — ca atâtea alte dăți — forțele sunt: mistica și rațiunea, religia și știința, sufletul și tehnica, intuiția și gândirea discursivă.

Acest raport dintre intuiție și gândirea discursivă îl precizează admirabil profundul cugetător rus Berdiaeff în următoarele cuvinte: „Intuiția creatoare în filosofie (și filosofie p. B. e uneori egal cu religie și misticism, *n. tr.*) ca și în artă nu e ceva arbitrar. Însă nu ne putem încrede în orice intuiție. Creația în artă nu e nici ea ceva arbitrar. Intuiția cunoașterii filosofice este împreunată cu ființa adevărată (τὸ ἀληθῶς ὄν — ar zice Aristotel, *n. tr.*), cu sensul existenței... De unde vine siguranța că gândirea discursivă e mai general valabilă decât intuiția? Din scăderea nivelului comuniunii spirituale la un minimum. Gândirea discursivă e împărăția mijlocului: ea nu e niciodată nici început, nici sfârșit. Începutul și sfârșitul sunt totdeauna ascunse în intuiție. În cugetarea discursivă considerată în sine, stă necesitatea inevitabilă, neputința de a găsi o ieșire, constrângerea. Gândirea discursivă lăsată în seama ei, ajunge în stăpânirea unui rău infinit, unei rele pluralități. Aici nu se află nici un sfârșit deslegător, dupăcum nu se află nici un început; izvorul primar nu se poate vedea. Gândirea discursivă e un aparat formal, autonom, care e pus în acțiune de puteri ce zac în afara ei. La urma urmelor, gândirea discursivă e doar un instrument al intuiției, care începe și sfârșește prin a creia. Gândirea discursivă e un aparat care e minunat adequat datelor necesare ale existenței (lumii), ea cuprinde necesitatea adaptării la necesitatea datelor esențiale. Oamenii caută un exclusiv punct de sprijin și o fundamentare a cunoașterii lor în mediocritatea cugetării discursive, numai în măsura în care au redus la o mijlocie comuniunea lor spirituală: ei văd o justificare a cunoașterii în necesitate. O înaltă comuniune spirituală, comuniune în libertate și din libertate, trebue să recunoască justificarea intuiției creatoare și în cunoașterea filosofică" (*Der Sinn des Schaffens*, p. 26—27). Lucrarea lui Berdiaeff e apărută în 1927. Și când a scris-o numai la lupta dusă de Sf. Palama nu s'a gândit. Și totuși ea nu e, cel puțin în acest capitol, decât un ecou îndepărtat, dar puternic, al aceleiași lupte!

Cartea păr. D. Stăniloae, dacă ar fi fost încadrată într'o ramă mai cuprinzătoare, ce ar fi căutat să ilustreze și să lămurească acest

proces şi prin paralele din alte vremuri, şi s'ar fi transpus pe planul actualităţii, ar fi făcut un lucru şi mai bun, cu un ecou mai mare, mai eficace. Dar să ne mulţumim cu ceeace P. C. Sa a binevoit să ne dea. ŞT BEZDECHI

Arhiereul Irineu Mihălcescu şi *Emilian Vasilescu:* APĂRAREA CREDINŢEI. Lecturi apologetice; Cugetarea, Bucureşti, 203 pag., 55 Lei.

Literatura noastră educativă abia acum începe să ia avânt şi să sprijinească strădaniile educatorilor devotaţi Incercări în această direcţie au mai fost puţine, dar merituoase. E suficient să amintim cartea profesorului Dionisie Făgărăşanu: „Tânărule ţie-ţi zic scoală-te", tipărită in teascurile Tipografiei Arhidiecezane din Sibiu. La aceasta s'a adăugat „Educaţia morală prin lecturi", 2 volume, a P. Sf. Arhiereu Irineu Mihălcescu, ajutat de zelosul şi subtilul cercetător al problemelor teologice în lumina datelor psihologice şi sociologice, dl Emilian Vasilescu.

Astăzi avem deosebita bucurie de a înregistra o nouă lucrare destinată educaţiei religioase a tineretului din şcolile secundare. Alcătuirea ei aparţine tot P. Sf. Arhiereu Irineu Târgovişteanul, secondat de preţiosul său discipol şi devotat colaborator, menţionat mai sus. Cartea poartă titlul „Apărarea credinţii". Credinţa, în exteriorizarea ei, vine în contact cu alte manifestări ale vieţii spirituale şi se găsesc detractori ai valorii ei intrinseci, fie imputându-i lipsa de certitudine în scrutarea realităţii, fie considerând-o într'un permanent dezacord cu diferitele ştiinţe, cu arta sau cu filosofia. Deaceea se impune o apărare şi o justificare a credinţii nu numai cu dovezi scripturistice sau cu mărturii scoase din sf. Tradiţie, ci făcând apel şi la dovezi raţionale. Această îndatorire îi revine Apologeticei, care se predă în cl. VII-a şi a VIII-a şcolilor secundare. Fiind însă prevăzută în programa analitică numai câte o oră săptămânal pentru aceste clase, iar materialul neputându-se trata în întregime, cartea „Apărarea credinţei" vine să complecteze şi să lămurească problemele cari au fost întrelăsate sau tratate prea succint. Limpezirea acestor probleme se poate face în cadrul şedinţelor societăţii „Sf. Gheorghe", utilizându-se acest minunat îndreptar, fie pentru lectură, dar mai ales pentru expuneri sintetice din partea profesorului de religie.

Cartea, a cărei prezentare o facem aici, constituie, după însaşi mărturisirea alcătuitorilor, o antologie apologetică, cuprinzând opiniile celor mai competente personalităţi despre religie, raportul ei cu filosofia, cu ştiinţa, cu morala şi cu arta, apoi elementele constitutive ale religiei (Dumnezeu, lumea, sufletul, credinţa), precum şi definirea pregnantă a religiei prin excelenţă, care este ortodoxia. Educatorii găsesc aici, pe lângă chintesenţa problemelor enumărate, sugestii, maxime şi pilde, care pot fi întrebuinţate cu mult folos în slujba educaţiei creştineşti, a cărei menire e să dea oameni echilibraţi sub raport spiritual şi moral. Dorinţa alcătuitorilor, expri-

mată în prefață, este ca „această carte să rodească în sufletele cititorilor credința, nădejdea și dragostea creștinească, fără de care ne ruinăm sufletește și ne pierdem ca neam". Apreciindu-i folosul pentru educatori, precum și pentru alți intelectuali și anticipând roadele de cari se amintește în prefață, o recomandăm călduros.

Pr. IOAN BUNEA

❖

Iustin I. Moisescu ΕΥΑΓΡΙΟΣ Ο ΠΟΝΤΙΚΟΣ, Βίος-Συγγράμματα — Διδασκαλία; Ἀθῆναι Tipografia Πύρσου, 1937; 156 pag., Prețul ?

Autorul acestei monografii asupra vieții, operei și învățăturii lui Evagrie Ponticul nu-i necunoscut cititorilor noștri. Noi am însemnat aici, înainte cu câțiva ani (vezi „Revista Teologică" 1935, p. 142), strădaniile dsale de pe vremea când urma cursurile Facultății de Teologie dela Atena și arătam atunci cinstea pe care o făcea Bisericii noastre și numelui de teolog ortodox român.

Astăzi, dl Iustin Moisescu ne prezintă teza dsale de doctorat, susținută anul trecut la Facultatea de Teologie din Atena, care a fost notată de savantul profesor patrolog D. Balanos cu mențiune „arista" (eminent).

Monografia aceasta este o contribuție serioasă la cunoașterea epocii de aur (veacul al IV-lea) a vremilor patristice. Evangrie Ponticul, pe care-l studiază dl I. Moisescu, este una din luminile acestei epoci. Fără a avea importanța contimporanilor și prietenilor săi Vasile cel Mare sau Grigorie de Nazianz, Evagrie Ponticul rămâne mare prin idealul monahal pe care l-a realizat el și prin numeroasele-i scrieri, compuse în marea lor majoritate pentru călugări.

Monografia concisă, bine documentată și limpede expusă a dlui I. Moisescu o trecem cu laudă pe lista tot mai bogată a lucrărilor din domeniul patristic pe cari ni le dărueşte generația actuală a teologilor noștri.

GR. T. M.

❖

Diacon *Dr. I. Lancrănjan*, asistent universitar: PERSONALITATEA MORALĂ A SF. IOAN CHRISOSTOM; București, Tipografia Cărților Bisericești, 1937; 31 p.; Prețul Lei ?

Pentru a defini personalitatea morală a sfântului Părinte din Antiohia autorul, într'o introducere binevenită, lămurește mai întâi câteva noțiuni necesare înțelegerii subiectului.

O personalitate este un om producător de valori. Acesta nu numai împrumută dela societate, făcându-i-se debitor, ci devine el creditorul societății, îi împrumută adică el bunuri smulse prin propria-i străduință, necunoscutului. Marile personalități împing massele pe scara evoluției și progresului, arătându-le drumuri noui descoperite de ei.

Cea mai înaltă personalitate e cea religios-morală. Aceasta în-

truneşte în sine toate calităţile, aplicându-i-se cuvintele: „Fiţi desăvârşiţi precum Tatăl vostru cel din ceruri desăvârşit este".

Sf. Ioan Hrisostom a fost o mare personalitate moral-religioasă. Datorită acestui fapt a reuşit să schimbe mentalitatea decăzută a societăţii antiohiene şi să înfrângă temuţii săi duşmani din Constantinopol. Datorită acestui fapt el străluceşte din veacuri pe culmea istoriei bisericeşti şi va străluci până la sfârşitul lor.

P. BRUDEA

Icon.-Stavr. Dr. Gh. Ciuhandu, consilier referent eparhial, Arad: CÂTEVA CUVINTE ACTUALE DESPRE BISERICĂ (Biblioteca protopopiatului ort. rom. Zarand, Nr. 2); Brad, 1937, 23 p.

Am lăudat la vreme fapta preoţimii din Zarand, care s'a apucat să editeze o bibliotecă. Acum o lăudăm pentrucă perseverează în lucrul început atât de frumos. Nr. 2 aduce o predică instructivă, rostită în biserica din Brad de preţuitul nostru colaborator Păr. Icon.-Stavr. Dr. Gh. Ciuhandu. Remarcăm ascuţişul ei antipapistaş şi o recomandăm călduros spre grabnică ispitire. Că-i sprintenă şi documentată.

Sextil Puşcariu: BRÂUL CRUCII ORTODOXE (Biblioteca FOR Nr. 13); Cluj, 1937; Lei 5.

I. Mateiu: AL PATRULEA AN DE LUPTĂ (Biblioteca FOR Nr. 14); Cluj, 1937; Lei 5.

Cine vrea să cunoască marele suflet ortodox şi românesc care circulă în FOR, trebue să citească negreşit într'aripata cuvântare a preşedintelui şi bogatul raport general al secretarului general al acestei frăţii, chiar dacă le-a ascultat la congresul ţinut la Oradea în 6—8 Nov. 1937. Sunt sigur că va îndrăgi şi preţui şi mai mult această laborioasă obşte a mirenilor noştri.

Prof. Gheorghe Maior: SMERENIA; Sibiu, Arhidiecezana, 1938; 22 p.

Broşură de zidire sufletească, în care Păr. prof. Gh. Maior a aşternut, cu iscusinţă şi avânt, câteva gânduri despre o virtute necunoscută păgânismului, adică specific creştină — smerenia — şi îndemnul de a-i gusta foloasele.

GR. T. M.

CRONICĂ

CENTENARUL SEMINARULUI CENTRAL DIN CAPITALĂ. La sărbătoarea sf. Trei Ierarhi (30 Ian. a. c.), Seminarul Central din Bucureşti şi-a prăznuit un veac de existenţă. O asistenţă selectă şi numeroasă — în frunte cu M. Sa Regele Carol II — a ţinut să onoreze această solemnitate. Şi pe drept. Pentrucă Seminarul Central este cea mai veche şcoală românească din Muntenia, lăsând laoparte colegiul Sf. Sava, în care limba de predare fusese la'nceput greaca şi franceza.

Concepută de mintea luminată a învăţatului mitropolit Grigorie IV „Dascălul" al Ungrovlahiei, ideea întemeierii acestui aşezământ de învăţătură şi educaţie ortodoxă românească este trecută în faptă la 2 Februarie 1836, când Seminarul Central îşi inaugurează cursurile prin osârdia românului ardelean călugărit la Cernica, Nicolae Bălăşescu, primul său director. De pe băncile acestei şcoale de teologie s'au ridicat atâţia bărbaţi cu renume în viaţa neamului. Unii dintre ei — cum e savantul Dr. Gh. Marinescu — au ajuns să fie cunoscuţi şi apreciaţi în lumea întreagă.

Cu prilejul acestei comemorări, s'au rostit unele adevăruri pe cari le auzim bucuros şi cari trebuesc reţinute. M. Sa Regele Carol II a subliniat nevoia de a ridica tineretul nostru într'o şcoală oblăduită de Biserică. Despre preoţie, M. Sa a spus cu deplină dreptate că ea nu este numai un produs al învăţăturii, ci în primul rând al credinţei şi al chemării sufleteşti. Dacă preoţia nu este inspirată de puterea Celui de sus, preotul niciodată nu va fi un adevărat slujitor al altarului. Pentru formarea preotului care ne trebue, vocaţia este aşadar piatra de temelie pe care zideşte mai departe instrucţia teologică. Transformarea seminariilor în licee confesionale urmăreşte scopul de a-i da putinţa tânărului care termină această şcoală să se decidă pentru cariera spre care-i aplecat. Chiar dacă el nu îmbrăţişază preoţia, faptul că a fost crescut într'o instituţie bisericească e o garanţie că respectivul va fi un element de valoare pentru societate. Şcolile bisericeşti au format atâtea caractere tari. Aceasta dovedeşte indiscutabila lor utilitate. Deaceea e necesar ca ele să fie reintegrate deplin sub jurisdicţia Bisericii. Această dorinţă a fost exprimată, cu argumente convingătoare, de I. P. Sf. Patriarh Miron, în cuvântarea rostită la praznicul pomenit. Tot acolo, dl ministru al educaţiei naţionale prof. I. Petrovici, a făcut în aplauzele întregei asistenţe, această elocventă mărturisire: „Mă îndoiesc să iasă vreodată atâţia creştini din laboratoriile ştiinţei, pe cât au ieşit oameni de ştiinţă dintre zidurile destinate închinării şi educaţiei creştine". Vremurile tulburi pe cari le trăim „nu le poate stăpâni ştiinţa naturii,

ci numai hrana și disciplina sufletului, și nici controversele, ci îndreptarul sigur al moralei creștine, decât care filosofia n'a putut să făurească o formulă mai înaltă și mai nesovăitoare".

I. P. SF. PATRIARH MIRON PRIM-MINISTRU. După abia patruzeci de zile de încercare a puterilor sale, guvernul național-creștin al dlui Octavian Goga și-a dat demisia, din motive pe cari comunicatele oficiale le-au arătat, succint, la timpul său. Soluția care s'a dat crizei politice, a fost tot atât de neașteptată ca și plecarea primului guvern naționalist. Majestatea Sa Regele Carol II, apreciind dificultățile de ordin extern și intern prin cari trece țara, a chemat la cârma treburilor obștești un guvern de uniune națională prezidat de I. P. Sf. Patriarh Miron, cu misiunea de a pune capăt luptelor politice și de a continua opera de înoire inaugurată de guvernul precedent.

M. Sa Regele Carol II și guvernul Său au lansat două proclamații către țară, în cari se justifică schimbarea intervenită și se arată programul de muncă al nouei cârmuiri a statului.

Prezența căpeteniei Bisericii dominante în fruntea guvernului vrea să însemneze un îndemn la pace și liniște.

NOUA CONSTITUȚIE A ROMÂNIEI. Legea fundamentală a statului român a fost schimbată. Cu data de 20 Febr. a. c., M. Sa Regele Carol II a lansat o proclamație către popor, arătând temeiurile acestei schimbări. Noua Constituție a fost promulgată și a intrat în vigoare în urma plebiscitului care a avut loc în ziua de 24 Febr. a. c. Ea constă din 100 articole. Reținem câteva din dispozițiile ei.

Toate cultele religioase — întrucât nu ating ordinea publică, bunele moravuri și siguranța statului — se bucură de deplină libertate. Biserica ortodoxă creștină și cea greco-catolică sunt biserici românești. Biserica ortodoxă este biserica dominantă în statul român, iar cea greco-catolică are întâietate față de celelalte culte (art. 19). Preoților de orice rit sau credință religioasă le este interzis să facă propagandă politică atât în locașurile de cult, cât și'n afară de ele (art. 8). Intocmirea actelor stării civile va trebui să preceadă totdeauna binecuvântarea religioasă, care este obligatorie pentru toți membri cultelor (art. 20). Nu este îngăduit nici unui român a propovădui prin viu graiu sau în scris schimbarea formei de guvernământ a statului, împărțirea ori distribuirea averii altora, scutirea de impozite, ori lupta de clasă (art. 7). Numai cetățenii români pot ocupa funcțiuni și demnități publice (art. 27). Compoziția parlamentului sufere modificări importante. Numărul deputaților și senatorilor va fi redus. Ei vor reprezenta următoarele categorii: 1) agricultura și munca manuală, 2) comerțul și industria și 3) ocupațiunile inte-

lectuale (art. 61). Delapidarea de bani publici se califică crimă şi se pedepseşte ca atare (art. 87). Se introduce pedeapsa cu moartea pentru atentatele contra Suveranului, a membrilor Familiei Regale, a şefilor statelor străine, a demnitarilor statului şi pentru tâlhărie cu omor şi asasinat politic.

AGONIA CONCORDATULUI JUGOSLAV. Atitudinea dârză a Bisericii ortodoxe sârbeşti împotriva Concordatului încheiat între guvernul jugoslav şi Vatican la 25 Iulie 1935, s'a soldat cu o izbândă răsunătoare. In faţa opoziţiei tenace a clerului şi poporului ortodox jugoslav — care nu s'a lăsat intimidat nici de jandarmii prelatului Koroşeţ — guvernul dlui Stoiadinovici s'a convins în sfârşit că trebue să bată în retragere. Acest lucru cuminte s'a săvârşit la'nceputul lunii Februarie a. c., când premierul jugoslav a adus la cunoştinţa soborului episcopilor ortodocşi sârbi ferma sa deciziune de a nu mai pune în discuţia parlamentului Concordatul buclucaş. Guvernul jugoslav promite că în cazul unor tratative viitoare privitoare la reglementarea legăturilor cu Vaticanul şi a situaţiei catolicilor din Jugoslavia, va respecta principiile de egalitate pentru toate cultele recunoscute de stat şi garantate de constituţie. Episcopatul ortodox s'a declarat satisfăcut. O nouă eră de pace binefăcătoare între biserica ortodoxă şi statul jugoslav poate fi considerată ca definitiv inaugurată, iar al patrusprezecelea Concordat lucrat sub pontificatul Papei Pius XI — îngropat pentru deapururi. Diplomaţia purpuraţilor romani înregistrează astfel o deplin meritată înfrângere. Ne interesează mai puţin „căderea" şi protestele ei. Biruinţa Bisericii ortodoxe sârbeşti ne bucură însă sincer.

NOUL PATRIARH AL BISERICII ORTODOXE SÂRBEŞTI a fost ales în 21 Febr. a. c., în persoana I. P. Sf. Mitropolit Gavril Dojici al Muntenegrului, care era unul din cei mai apropiaţi colaboratori ai răposatului Patriarh Varnava. Noua căpetenie a ortodocşilor jugoslavi s'a născut la 17 Maiu 1881, dintr'o veche familie preoţească muntenegreană. După studii strălucite făcute în patrie, la Constantinopol şi Atena, a intrat în monahism. A ocupat pe rând demnitatea de arhimandrit pe lângă Patriarhia ecumenică din Constantinopol (1909—1913), episcop de Peci (1913—1919) şi mitropolit de Muntenegru (1920—1938). Mare patriot, a luat parte ca voluntar în răsboiul trecut şi apoi a condus delegaţia care a anunţat la Belgrad unirea Muntenegrului cu Serbia. Ierarh eminent şi foarte popular, I. P. S. Patriarh Gavril urcă la cea mai înaltă demnitate ierarhică înconjurat de iubirea unui neam întreg, care vede în el un vrednic continuator al operei dârzului Patriarh Varnava.

NOTE ŞI INFORMAŢII

DESPRE frumoasele strădanii ale F. O. R.-ului din Arhiepiscopia Sibiului îşi poate întocmi o idee exactă oricine răsfoeşte broşura în care comitetul de conducere şi-a tipărit raportul asupra activităţii desfăşurate de acestă obşte misionară în anul 1936—37.

Comitetul secţiei stă şi de astă dată în fruntea tuturor, prin „Cercul de studii ortodox român", „Cursul de înviorare a credinţei strămoşeşti", ciclul de conferinţe religioase, toate organizate în oraşul Sibiu, ş. a.

In rezumat, broşura amintită arată că în cursul anului 1936—37 FOR-ul din Arhiepiscopie a înscris la activul său 233 conferinţe şi vorbiri ocazionale (majoritatea încadrate de coruri şi recitări), 61 festivaluri şi şezători religioase, 5 concerte religioase, a dăruit cărţi în valoare de 4595 Lei, a făcut danii pentru înzestrarea bisericilor şi alte binefaceri în valoare de 421.120 Lei, a făcut parastase şi a comemorat după cuviinţă ziua sf. Andrei, 8 Februarie (pentru marele mecenat Em. Gojdu) şi Dumineca Ortodoxiei.

Cu Dumnezeu înainte.

-o-

AL DOILEA curs de înviorare a credinţei strămoşeşti organizat de FOR-ul sibian prin purtarea de grije a dlor prof. Ioan Sandu, preşedinte şi Dr. Lucian Bologa, secretar general, s'a ţinut la Academia teologică „Andreiană" din Sibiu, în zilele de 6—13 Februarie 1938. Programul cursurilor a fost identic cu cel din anul trecut. Cursiştii — de data aceasta în număr de 30 — au ascultat zilnic câte patru ore de lecţii, au vizitat aşezămintele culturale şi industriale ale oraşului, au fost conduşi în pelerinaj la mormântul Mitropolitului Şaguna dela Răşinari, au purtat discuţii libere cu însoţitorii lor de fiecare zi şi s'au spovedit şi cuminecat de către I. P. Sf. Mitropolit *Nicolae*. Scopul urmărit a fost întărirea în dreapta credinţă a cursiştilor, ca să poată rezista împotriva ispitelor sectare şi să ferească şi pe alţii de această primejdie. Deschiderea cursurilor a fost făcută de P. Sf. Arhiereu *Vasile*, iar închiderea lor de I. P. Sf. Mitropolit *Nicolae*. Pentru luminarea acestor iubiţi fraţi ai noştri s'au nevoit: Consiliul arhiepiscopesc (Prot. Tr. Scorobeţ), Corpul profesoral al Academiei teologice „Andreiane" (Rector Prot. Dr. D. Stăniloae, Prof. Prot. I. Beleuţă, Pr. Dr. N. Terchilă, Pr. Dr. N. Neaga, Pr. Spiridon Cândea, Diacon Gr. T. Marcu, duhovnicul Pr. M. Neagu şi secretarul D. Popescu), Corpul profesoral al Şcoalei normale „A. Şaguna" (Director I. Sandu. Prot. Gh. Maior, Pr. A. Nanu şi Dr. L. Bologa). Misionarul eparhial Pr. Gh. Secaş, Pr. prof. I.

Bozocea, studenţii Academiei teologice „Andreiane" ş. a.

O nouă faptă la activul FOR-ului sibian.

-◇-

SESIZÂNDU-SE de primejdia vădită pe care o prezintă sectele pentru solidaritatea noastră naţională, fostul guvern al dlui Octavian Goga ne-a dat cele mai bune nădejdi că va interveni pentru curmarea acestui rău. In acest scop, fostul ministru al cultelor şi artelor, dl Prof. univ. Dr. I. Lupaş, a instituit o comisie compusă din dnii Stancu Brădişteanu, Prof. I. G. Savin, Prof. V. Gh. Ispir, Moise Ienciu, T. Păcescu, Prot. Tr. Scorobeţ, Icon.-Stavr. Dr. Gh. Ciuhandu şi Prof. O. Bucevschi, care să studieze problema şi să facă propuneri cu privire la modificarea regimului actual al sectelor din ţara noastră.

-◇-

TRECERILE dela mozaism la creştinism nu sunt îngăduite decât acelor jidovi cari posedă — pe lângă condiţiile religioase necesare săvârşirii acestui act — cetăţenia română obţinută legal. Aşa sună o foarte cuminte dispoziţie a ministerului cultelor.

-◇-

P. SF. EPISCOP Partenie al Armatei a făcut o vizită oficială Corpului VII Armată dela Sibiu, în ziua de 9 Febr. a. c. Inaltul ierarh a fost întâmpinat la sosirea în catedrala mitropolitană, în sunetul clopotelor, de P. Sf. Arhiereu-vicar Dr. Vasile Stan, de-un sobor de preoţi, şi de ofiţeri şi trupă. S'a slujit o Doxologie. P. Sf. Sa a poposit în Sibiu trei zile, inspectând şi întărind duhovniceşte moralul trupelor.

-◇-

TRIBUNALUL din Sibiu a recunoscut frăţia misionară „Oastea Domnului" ca persoană morală-juridică în cadrul Bisericii noastre ortodoxe române. Aceeaşi instanţă, judecând procesul ivit între Arhiepiscopia ortodoxă română de Alba-Iulia şi Sibiu şi între fostul preot Iosif Trifa, l-a obligat pe acesta din urmă să predea îndată tipografia „Oastei Domnului" Arhiepiscopiei noastre. GR. T. M

-◇-

O REVENIRE. „Cultura Creştină" pe Oct.—Dec. la p. 836 revine asupra uneia din pretinsele erori în privinţa unirii cu Papa dela 1698—1701 din cartea părintelui prof. I. Lupaş „Istoria Unirii Românilor". Autorul recenziei nenorocite, ce şi-a găsit la timpul său ecoul cuvenit şi'n Revista Teologică, constată, că în punctul privitor la rehirotonirea lui Atanasie în Viena nu părintele profesor Lupaş a greşit, ci domnia-sa. Face cuvenita rectificare, din respect faţă de dl Pâclişanu, care l-a convins de rătăcire în acest punct. De ce nu o face, din respect faţă de adevăr, şi în celelalte afirmaţiuni ce mai riscase? Ş. L.

-◇-

REVISTA BLĂJANĂ „Cultura Creştină" închină (?) cam jumătate din materialul ultimului ei fascicol (Oct.—Dec. 1937) Ortodoxiei. Găseşti într'ânsul tot ce vrei şi mai ales tot ce poţi aştepta dela o publicaţie uniată: hulă subţire împotriva Bisericii noastre, berechet de laude obo-

sitor de pompoase la adresa Blajului, apologii înfocate ale Concordatelor român şi jugoslav, acuze îndrăzneţe împotriva Bisericii ortodoxe sârbeşti aliate (aaa!...) cu francmasoneria (ăăă!...) împotriva (ooo!...) Romei papale (iii!...) — asta inedită! — şi pe alocuri câte-o mostră din stilul desfrânat al „Unirii", care din aceleaşi pene dedate cu polemia purcede — ca şi surata ei.

La mărunţişuri sunt inventariate cu grije şi „fără nici un comentar" (ce inocenţă!...) petece din proza cu aromă de pamflet a unor răsvrătiţi incorigibili cari şi-au făcut o tristă celebritate din a împroşca sistematic cu noroi în oamenii Bisericii pe care pretind c'o slujesc. „Predania" dlui G. Racoveanu — şi a celor împreună cu dânsul — se poate felicita, căci de ea e vorba. Şi de toţi cei cari recoltează foloasele reclamei gratuite pe care le-o fac cătrănitele monitoare blăjene. Cine se aseamănă se adună, — spune zicala.

Dar proaspătul fascicol al „Culturii Creştine" reclamă o atenţiune mai largă. I-o vom da. In „tonul şi atitudinea dragostei" (vezi articolul-program al Păr. Dr. V. Macaveiu din nrul pe Ian. 1936) cu care ne onorează ea. Şi asta — nu peste mult. Fiindcă-i inelegant şi necavaleresc să ignorezi darul pe care ţi-l face cineva — chiar când ţi-l face cu de-a sila.

Aşadar — în curând!

AŞEZĂMINTELE româneşti dela locurile sfinte sunt terminate. Dorita veste ne-o împărtăşeşte în „Universul" din 11 Febr. dl Marcu Beza, consulul general al României la Ierusalim. Intr'o corespondenţă scurtă şi mişcătoare, acest strădalnic cercetător al comorilor însoritului şi sfinţitului leagăn al creştinătăţii, care şi-a câştigat merite netrecătoare cu ridicarea aşezămintelor româneşti din Ţara sfântă, mulţumeşte călduros tuturor celor ce-au contribuit cu obolul lor la împlinirea visului nostru pios. D-sa spune că are în păstrare trei dulapuri tixite cu odoare scumpe, trimise din toate laturile României, pentru înzestrarea bisericii româneşti. Alături de acest sfânt lăcaş s'a construit un cămin pentru găzduirea închinătorilor români. In acelaş scop, mitropolia Bucovinei va cumpăra o casă impunătoare, la Ierusalim.

Dl Marcu Beza îşi exprimă dorinţa de a vedea împlinindu-se cât mai curând sorocul sfinţirii acestor aşezăminte de către I. P. Sf. Patriarh Miron. Totodată, dsa sugerează ideea de a se organiza, cu acel prilej, un impunător pelerinaj ortodox românesc la locurile sfinte. Ne-am bucura să i se împlinească gândul — care nu-i numai al dsale.

SE ŞTIE că în anii din urmă învăţatul decan al Institutului teologic ortodox rus din Paris, Arhipresbiterul Sergiu Bulgakoff, a fost obiectul unor discuţii aprinse în cercurile teologice şi bisericeşti ale ruşilor din diaspora, din pricina învăţăturii sale sofiologice. Unii au condamnat Sofiologia sa, iar alţii au apă-

rat-o cu înverşunare. Disputa încinsă în jurul ortodoxiei acestei învăţături părea a se fi închis prin condamnarea Sofiologiei de către soborul episcopesc dela Carloviţ şi de către mitropolitul Sergiu al Moscovei. Însă după doi ani de examinare atentă a acestei învăţături de către un comitet alcătuit din mai mulţi profesori ai Institutului teologic ortodox rus dela Paris, un alt sinod episcopesc, sub preşidenţia mitropolitului Evloghie, vine şi o reabilitează, arătând că Sofiologia bulgakoffiană nu stă în contrazicere cu dogmele ortodoxe şi ca atare, pe nedrept a fost declarată eretică (cf. „Die Christliche Welt", nr. 3 a. c.).

Condamnarea Sofiologiei sale l-a amărât pe Păr. Bulgakoff, dar nu l-a descurajat. El a continuat să-şi susţină cu tărie teza favorită. Astăzi — notează revista „Oecumenica" (Ian. a. c.) — problema sofiologică se află în centrul teologiei ruseşti moderne şi constitue originalitatea acesteia. Cercurile teologice apusene n'o ignorează şi Păr. Bulgakoff face tot ce-i stă în putinţă ca să nu fie ignorată. Dovadă ultima sa lucrare *The Wisdom of God, A brief summary of Sophiology*, by the very Rev. Sergius Bulgakoff, Dean of the Russian Theological Institute, Paris, with a preface by the Rev. Frank Gavin, New-York, The Paisley Press, and London, Williams and Norgate, 1 vol. 223 p., 1937, care este o sinteză a lucrărilor sale anterioare şi care tipărită în englezeşte, face doctrina sofiologică mult mai accesibilă cercurilor occidentale. Revista citată dă un rezumat succint şi clar al concepţiei sofiologice a Păr. Bulgakoff.

Noi nu ne-am amestecat în nici un fel în această dispută, nici n'avem iluzia că sentinţa soborului întrunit de mitropolitul Evloghie i-ar pune capăt. Ea e în plină fermentaţie. Ultimul cuvânt l-ar avea un sinod ecumenic, pe care îl dorim atâta. În consecinţă, însemnările acestea au un caracter pur informativ. Atât şi nimic mai mult.

INTR'UN articol publicat în foaia Sa diecezană („Gibraltar Diocesan Gazette") episcopul Harold Buxton al Gibraltarului are cuvinte de drepte aprecieri la adresa I. P. Sf. Mitropolit Nicolae — al cărui oaspe a fost astă toamnă — şi a instituţiilor noastre de cultură şi educaţie ortodoxă, pe cari ierarhul anglican le-a vizitat cu vădit interes. Episcopul Buxton vorbeşte cu multă simpatie despre reînviata ctitorie brâncovenească dela Sâmbăta de sus, a cărei istorie o cunoaşte tot atât de bine ca şi şirul neîntrerupt de umilinţe îndurate în cel întunecat trecut de Ortodoxia ardeleană, preţueşte precum se cuvine rezistenţa mucenicească a acestei Ortodoxii faţă de asalturile catolicismului aliat cu politica habsburgică şi deplânge spărtura sufletească operată în anul de tristă pomenire 1700.

Pentru Academia teologică „Andreiană" episcopul anglican manifestă o preţuire respectuoasă.

E bine să mai auzim, din când în când, ce spun despre noi *şi străinii cari ne cunosc.*

Fiindcă de opiniile hazlii ale celor cari ne văd prin ochelarii Budapestei suntem sătui.

-0-

BIATA RUSIE a ajuns să fie unica ţară de pe glob în care toate lucrurile au fost întoarse cu josu'n sus. Nu-i de mirare. Minciuna marxismului nici nu putea da alte roade. Recent, citeam undeva că opera de „curăţire" continuă cu atâta suspectă grabă, încât un constructor vestit din industria grea, acuzat de „sabotaj", „troţchism" ş. a., a fost „curăţat"... din greşală. Când s'a observat greşala, nefericitul tocat de gloanţele călăilor era mântuit de toate binefacerile raiului bolşevic. Il fericesc!

Pe noi însă ne interesează aici năzdrăvăniile prigoanei religioase. Şi de acestea avem destule. Şi proaspete. Iată câteva (după „Die Christliche Welt" nr. 3 a. c.).

In Rusia sovietică impozitele pe biserici şi casele de rugăciuni au fost sporite cu 120%. Cea mai mică biserică din Moscova, dintre cele cari încă n'au fost închise, va trebui deci să verse în visteria statului un tribut de 25.000 ruble la an.

Militarilor le-a fost interzisă cununia religioasă. Ceice calcă pragul vreunei biserici în uniformă, vor plăti cu închisoare îndrăzneala lor.

Dela 15 Ianuarie încoace, orice biserică poate fi închisă la ordinul sinistrului GPU, fără să mai fie nevoie, ca până acum, de aprobarea guvernului moscovit. Ordinele GPU-ului, ni se spune (mai era nevoe?), sunt inapelabile. Ca să nu se poată obiecta că n'ar proceda „legal", GPU-ul invoacă în acest scop motive de ordin sanitar: gripă, tuse etc. Exact ca şi aiurea, la anumite ocazii. Aşadar, în această privinţă nu sunt deloc originali. Insă — şi aici apare originalitatea — GPU-ul este împuternicit să radă de pe faţa pământului orice biserică al cărei turn sau cupolă poate forma un punct de reper pentru aviaţia străină. Asta, pentruca sfintele lăcaşuri să nu „saboteze" apărarea naţională. Suntem siguri că antihriştii vor uza copios de această măsură.

Cu toată prigoana, credincioşii continuă să-şi îndeplinească — pe ascuns — trebuinţele lor religioase, cum dovedeşte următoare întâmplare: şeful unei secţiuni a mişcării celor fără Dumnezeu, fiind căutat în grabă ca să i se facă o comunicare importantă, a fost aflat într'o biserică, unde tocmai primea din mânile preotului sf. Cuminecătură.

Episodul acesta ne arată adevărata faţă a Rusiei de azi.

-0-

ADUCEM la cunoştinţă iubiţilor noştri cititori că am hotărât să continuăm publicarea *Bibliotecii Bunului Păstor*, pe care a intemeiat-o I. P. Sf. Mitropolit *Nicolae*. In acest scop am solicitat înalta aprobare a I. P. Sf. Sale. Şi ne-a dat-o cu multă bucurie.

Numărul pe care-l pregătim va conţine un studiu frumos despre *Datoria preotului către limba bisericească*, datorit I. P. C. Arhim. *Scriban*. El va fi trimis *gratuit* tuturor abonaţilor noştri, ca dar de sf. Paşti.